
SWEDENBORGIANA

Tijdschrift voor Swedenborg publikaties

ISSN-1381.6861 — JAARGANG 13 — NUMMER 1 — APRIL 2005

Inhoudsopgave - Editie 50 – 2005

pag. 2	- Swedenborg Lexicon
pag. 3 t/m 12	- Hemelse Verhalen over <u>Ware Christelijke Religie</u> door Emanuel Swedenborg.
Pag 13 t/m 18	- Swedenborg Epos - Deel 3 - Hoofdstuk 27 - <u>Hemelse Verborgenheden</u> .
pag. 19 t/m 23	- Trefwoordenregister van veel gebruikte woorden in de geschriften van Swedenborg.
pag. 24	- Nieuws en Berichten.

Graaf Von Höpken over Swedenborgs godsdienst:

"...Ik heb eens tegen de Koning gezegd dat, als er ooit een nieuwe kolonie gesticht zou moeten worden, geen godsdienst beter kon zijn als de heersende en gevestigde, dan die welke Swedenborg noteerde als de uit de Heilige Schrift ontwikkelde; en dit om twee redenen:

(1) Deze godsdienst, verkieslijker en op een hogere trap staande dan enige andere, moet de eerlijkste en ijverigste onderdanen voortbrengen; want deze godsdienst plaatst de aanbidding van God op de juiste wijze in nutten.

(2) Hij veroorzaakt de minste vrees voor de dood, daar deze godsdienst de dood als louter overgang beschouwt van de ene staat naar de andere, van een slechtere naar een betere situatie; ja uit zijn beginselen zie ik op de dood neer alsof die van nauwelijks enig groter moment is dan het drinken van een glas water.

Ik ben van de waarheid van Swedenborgs leer overtuigd geworden door deze argumenten in het bijzonder; namelijk, dat Een de auteur is van ieder ding en dat niet een afzonderlijk persoon de Schepper is en een ander de Auteur van de godsdienst; dat er in ieder ding drie gradaties zijn en dat deze tot in eeuwigheid voortduren - de geschiedenis van de schepping is onverklaarbaar, tenzij in de geestelijke zin verklaard. Wij kunnen van de godsdienst, die Swedenborg in zijn geschriften uit het Woord van God heeft ontwikkeld, met Gamaliël zeggen: 'Indien het uit God is, zo kunt gij dat niet breken, maar indien het uit mensen is, zo zal het gebroken worden.'

Höpken. (Tafel, II, 416)

uitgave:

SWEDENBORG BOEKHUIS

Postbus 19 – 5110 AA Baarle Nassau – NL

- internet www.swedenborg.nl - telefoon 06.1237.9252 - email info@swedenborg.nl -

aanbidding, verering
 aandoening, neiging
 aangeboren goedheid
 advent (komt van de Heer)
 afflux – toevloeien algemeen,
 bijzonder, specifiek
 almacht
 alomtegenwoordig
 alwetend
 Apostolische geloofsbelijdenis
 Athanasius
 Avondmaal (het Heilig)
 banden, boeien
 barmhartigheid, mededogen
 begeerte
 bekennen, bekentenis
 berouw
 burgerlijk
 Christus
 cognitie
 correspondentie,
 overeenstemming
 Decaloog
 doctrine, dogma, leerstuk
 doop
 Drie-eenheid, Drievuldigheid
 echtbreuk, overspel
 echtelijk
 eeuwige leven
 eeuwigheid
 eigenliefde, egoïsme
 einddoel, oorzaak en gevolg
 eindig, eindigheid
 erfelijk
 erfzonde
 evenwicht
 exinanitie
 gave, talent, vermogen
 geestelijk
 geestelijke wereld
 gelijken
 geloof
 gemoed
 genade
 gewaarwording
 geweten
 God
 Goddelijk Menselijke
 Goddelijke
 goede
 graden
 Grootste Mens
 heilig
 Heilige Drie-eenheid
 Heilige Geest

Heilige Schrift, het Woord
 hel
 hemel
 hemels huwelijk
 hervorming
 influx, invloeden
 innerlijke mens
 inspiratie
 intellect
 intellect van de Kerk
 intellectuele waarheid
 intelligentie
 inwendige en uitwendige mens
 inwendige zin
 inzicht - begrip
 Jehovah – JHWH - Jahweh
 Jezus
 Joodse geloof
 Kerk
 ketterij
 kuisheid
 kwaad, boze
 kwellen
 lichamelijk
 liefde (storgé)
 liefde voor de Heer
 liefde voor de wereld
 limbus
 losbandige liefde
 mannelijk en vrouwelijk
 meditatie
 Menselijk Wezen
 moraal
 naaste
 naastenliefde, barmhartigheid
 natuurlijk
 neiging, drang
 Niceanische Synode
 Nieuwe Kerk
 nut
 oneindig
 ongerechtigheid
 onschuld
 oorlogen van Jehovah
 openbaring
 orde
 overblijfselen
 overeenstemming,
 correspondentie
 passief
 profaneren, ontheiligen,
 ontwijden
 proprium
 receptakel, opnemend orgaan
 redeneren

reflectie
 religie
 sacramenten
 schepping
 schijn, naar de schijn,
 verschijning
 sfeer
 substantie - substantieel
 toe-eigenen
 toegeeflijkheid
 toerekening
 uitspraken uitverkoren
 vals, het valse
 vat, receptakel
 verdienste
 verdoemd
 vereniging, verbinding
 verheerlijking
 verlangen
 verlichting
 Verlosser
 verlossing
 verlost
 verrukkingen, verkwikkingen,
 genietingen
 verwoesting
 verzoeking
 verzoening
 vleeswording
 voleinding
 voorbeschikking, predestinatie
 vooruitzien
 voorzienigheid
 vorm
 vrije keuze
 vrijheid
 waarheid, het Ware
 wederverwekking,
 wedergeboorte
 wet
 wetenschappen
 wijsheid
 wil
 wonderen
 het Woord
 zelf (zoals van of uit zichzelf)
 ziel
 zijn, bestaan en wezen
 zinnelijk, zintuiglijk
 zonde, zondigheid
 Zoon des mensen
 Zoon Gods

Deze **Lexicon** wordt
 voortgezet op bladzijde 19.

Vertellingen door Emanuel Swedenborg over

Ware Christelijke Religie

hoofdstuk 2

DE HEER DE VERLOSSER

110. Eens zag ik in de geestelijke wereld een vallende ster in de lucht, die op de aarde viel en waaromheen een lichtschijnsel was. Het was een meteor, zo een die door het gewone volk een draak wordt genoemd. Ik onthield de plaats waar hij neerviel, maar hij was verdwenen in het schemerdonker bij het opgaan van de zon, zoals dat met elke vallende ster het geval is. Na het aanbreken van de ochtend ging ik naar de plaats waar ik hem in de nacht had zien vallen, en zie, de grond daar bestond uit een mengsel van zwavel, ijzervijlsel en klei. Plotseling verschenen toen twee tenten, de ene precies op die plaats en de andere terzijde, meer naar het zuiden. Ik keek omhoog en zag een geest als een bliksemflits uit de hemel vallen en de tent binnen storten, die precies op de plaats stond waar de meteor was neergevallen. Ik bevond mij in de ingang van de andere tent en zag de geest in de andere tent die ook in de ingang stond. Ik vroeg hem toen waarom hij zo uit de hemel neergevallen was; waarop hij antwoordde dat hij als een engel van de draak door de engelen van Michaël was neergeworpen. ‘Ik heb namelijk over een aantal zaken ten aanzien van mijn geloof gesproken, zoals ik dat gevormd had in de wereld’, zei hij. ‘Onder meer dit; dat God de Vader en God de Zoon twee zijn en niet één, want heden ten dage geloven allen in de hemelen, dat zij één zijn zoals ziel en lichaam. Alle beweringen die daar tegen in gaan zijn zoals een prikkel in hun neus of als een priem die hun oren doorboort, wat opwindend en pijn veroorzaakt. Daarom wordt iedereen die dit tegensprekt bevolen heen te gaan en wanneer hij aarzelt, wordt hij naar beneden geworpen.’ Toen ik dit had gehoord, zei ik tegen hem: ‘Waarom heeft u niet geloofd zoals zij?’ Hij gaf ten antwoord dat niemand na het heengaan uit de wereld iets anders kan geloven dan wat hij zichzelf door bevestiging heeft ingeprent. Dit blijft in hem gegrift en kan niet uitgerukt worden, vooral niet datgene wat men bij zichzelf over God bevestigd heeft,

aangezien ieder in de hemel zijn plaats heeft overeenkomstig de voorstelling van God. Ik vroeg hem verder door welke dingen hij zich daarin bevestigd had, dat de Vader en de Zoon twee waren. Hij zei: ‘Hierdoor, dat in het Woord de Zoon tot de Vader bad, niet alleen vóór het lijden aan het kruis, maar ook gedurende dit lijden; en ook dat Hij Zich voor Zijn Vader verneederde. Hoe kunnen zij dan één zijn, zoals ziel en lichaam één zijn in de mens. Wie bidt er tot een ander en vernedert zich als voor een ander, als hijzelf die ander is? Dat doet niemand, zoveel te minder de Zoon van God. Bovendien heeft de gehele Christelijke kerk in mijn tijd de Godheid in personen verdeeld, en ieder persoon is er één op zichzelf, en wordt gedefinieerd als dat wat eigenlijk uit zichzelf blijft bestaan.’ Toen ik dit van hem gehoord had, antwoordde ik: ‘Uit hetgeen u zegt maak ik op dat u in het geheel niet weet op welke wijze God de Vader en God de Zoon één zijn. En omdat u dit niet weet, heeft u zich in de valsheden bevestigd, die nog steeds in de Kerk aanwezig zijn, betreffende God. Weet u niet dat de Heer, toen Hij in de wereld was, een ziel had zoals ieder ander mens; waar had Hij deze anders vandaan dan vanuit God de Vader? Dat dit zo is blijkt duidelijk uit het Woord bij de evangelisten. Wat is dan datgene wat de Zoon genoemd wordt, anders dan het menselijke dat uit het goddelijke van de Vader ontvangen en uit de maagd Maria geboren werd? De moeder kan de ziel niet ontvangen; dit is geheel en al in strijd met de orde, waarin ieder mens geboren wordt. Evenmin kan God de Vader de ziel vanuit Zichzelf ingeven en daarna terugtreden, zoals elke vader in de wereld doet, omdat God Zijn eigen goddelijk Wezen is en dit is één en ondeelbaar, en omdat het ondeelbaar is, is het Hijzelf. Dit is de reden, waarom de Heer zegt, dat de Vader en Hij één zijn, en dat de Vader in Hem, en Hij in de Vader is en nog tal van dergelijke uitspraken meer.

Dit hebben ook de opstellers van de geloofsbelijdenis van **Athanasius** als het ware vanuit de verte gezien en daarom zeggen zij, nadat zij God in drie personen verdeeld hebben, niettemin dat in Christus God en Mens, dat wil zeggen het goddelijke en het menselijke, niet twee zijn, maar één, zoals ziel en lichaam in de mens.

Dat de Heer in de wereld tot de Vader bad als tot een ander, en dat Hij Zich voor de Vader verne-

derde als voor een ander, vond plaats volgens de uit de schepping vastgestelde orde. Deze is onveranderlijk en overeenkomstig deze orde moet eenieder tot de verbinding met God voorwaarts gaan. Deze orde bestaat hierin, dat zoals de mens door een leven overeenkomstig de wetten van de orde, die de geboden van God zijn, zich met God verbindt, verbindt God Zich evenzo met de mens en maakt hem vanuit het natuurlijke geestelijk. Op dergelijke wijze verenigde de Heer Zich met Zijn Vader, en God de Vader Zich met Hem. Was de Heer, toen Hij nog een klein kind was, niet zoals elk ander klein kind en toen Hij een knaap was, niet als elke andere knaap? Lezen we niet dat Hij toenam in wijsheid en genade; en later, dat Hij de Vader vroeg, Zijn Naam, dat wil zeggen, Zijn Menselijke te verheerlijken? Verheerlijken wil zeggen goddelijk maken door de vereniging met Zichzelf. Hieruit blijkt duidelijk waarom de Heer tot de Vader bad, terwijl Hij in die staat van zijn exinanitie* was, wat de staat was van Zijn voortgaan tot de vereniging met Zijn Vader. Deze zelfde orde is bij zijn schepping in elk mens gegrift; namelijk zoals de mens door de waarheden vanuit het Woord zijn verstand voorbereidt, zo ook maakt hij het geschikt tot de aaneming van het geloof uit God. Tevens, zoals hij door de werken van de naastenliefde zijn wil voorbereidt, evenzo stelt hij deze in staat om de liefde uit God op te nemen. Net zoals de diamantbewerker een diamant snijdt, en deze geschikt maakt om de lichtglans op te nemen en uit te stralen. Men bereidt zich voor tot de aaneming van God en tot de verbinding met Hem, door een leven overeenkomstig de goddelijke Orde, en de wetten van de Orde zijn alle geboden van God. Deze heeft de Heer tot de laatste komma vervuld, en Zich zo gemaakt tot de ontvanger van de Godheid in zijn gehele volheid. Daarom zegt Paulus, dat in Jezus Christus al de volheid van de Godheid lichamelijk woont (Collossensen 2:9). Daarom zegt de Heer Zelf, dat alle dingen, die de Vader heeft, van Hem zijn (Johannes 16:15). Verder dient men in gedachten te houden, dat alleen de Heer actief is bij de mens en dat de mens vanuit zichzelf louter passief is, maar door de invloed van het leven uit de Heer eveneens actief is. Vanuit deze voortdurende invloed uit de Heer schijnt het de mens toe, alsof hij uit zichzelf actief is; en omdat dit zo schijnt, heeft hij de vrije keuze, en deze wordt hem gegeven, opdat hij

zichzelf kan voorbereiden om de Heer op te nemen tot de verbinding. Deze verbinding kan alleen maar bestaan, als zij wederkerig is; en zij wordt wederkerig als de mens vanuit een vrije staat handelt en niettemin vanuit het geloof al het actieve aan de Heer toeschrijft.' Daarna vroeg ik hem of hij evenals zijn andere metgezellen toegaf, dat God één is. Hij antwoordde dat hij dit bekende en toen zei ik: 'Ik vrees helaas dat u in uw hart gelooft dat er geen God is. Gaat niet alles wat iemand zegt vanuit de gedachte van het gemoed voort? Daarom kan het niet anders of deze belijdenis met de mond, dat God één is, moet de gedachte vanuit het gemoed verdrijven, dat er drie zijn. Omgekeerd evenzo, het toegeven van zo'n gedachte van het gemoed moet de gesproken erkenning dat God één is, onvermijdelijk verdrijven. Wat volgt daaruit anders dan dat er geen God is. Wordt op deze wijze niet al het tussenliggende van de gedachte tot de mond, en van de mond terug naar de gedachte, van zijn inhoud beroofd? Tot welke andere gevolgtrekking kan het gemoed dan anders komen aangaande God, dan dat de natuur God is, en aangaande de Heer, dat Zijn ziel of uit de moeder of uit Jozef is? Van deze twee voorstellingen wendden alle engelen in de hemel zich af als van afgrijpselijke en schandelijke dingen.' Hierna werd deze geest weggezonden naar de afgrond waarover gehandeld wordt in de Openbaring (9:2 en verder), waar de engelen van de draak de geheimen van hun geloof bespreken. Toen ik de volgende dag naar dezelfde plaats keek, zag ik in plaats van de tenten twee opgerichte beelden in de vorm van mensen. Zij waren gemaakt van het stof van de aarde, dat een mengsel was van zwavel, ijzer en leem. Een van de beelden scheen een scepter in de linkerhand te hebben, een kroon op het hoofd en een boek in de rechterhand. Verder droeg het nog een vest, waarover diagonaal een sjerp was gegord, dat met een snoer van kostbare stenen versierd was en het gewaad waaierde van achteren uit in de richting van het andere beeld. Maar deze dingen waren door fantasie aan dit beeld gegeven. Toen werd een stem gehoord van een van de volgelingen van de draak: 'Dit beeld stelt ons geloof voor als koningin, en het andere daarachter de naastenliefde als haar dienstmaagd.' Dit tweede beeld was van eenzelfde soort mengsel van stoffen gemaakt en was opgesteld achter het eind van het gewaad dat van de rug van de koningin neer golfde. Het hield

een blad in de hand waarop geschreven stond: 'denk erom niet te dichtbij te komen en het kleed aan te raken.' Maar toen viel er plotseling een stortregen uit de hemel en doordrong beide beelden, die, omdat zij uit een mengsel van zwavel, ijzer en leem bestonden, op begonnen te borrelen, zoals dat het geval is met een mengsel van zulke stoffen, als er water over gegoten wordt. Zo, als brandend door een inwendig vuur, versmolten zij tot heuveltjes die daarna boven dit land uitstaken als grafheuvels.

* staat van vernedering

111. In de natuurlijke wereld is de spraak van de mens tweevoudig, omdat zijn denken tweevoudig is, uitwendig en inwendig. De mens kan namelijk spreken vanuit een inwendige gedachte en tevens vanuit een uitwendige gedachte, en hij kan spreken vanuit een uitwendige en niet vanuit een inwendige. Ja, hij kan zelfs spreken tegen een inwendige gedachte in, vandaar het veinzen, vleien en huichelen. In de geestelijke wereld echter is de spraak van de mens niet tweevoudig, maar enkelvoudig. Hij spreekt daar zoals hij denkt, anders vervormt zijn stem tot een scherp, schrill geluid, dat pijn doet aan de oren. Hij kan echter ook zwijgen zodat de gedachten die opkomen in zijn gemoed toch niet openbaar worden. Als daarom een huichelaar tussen wijzen komt, gaat hij óf heen óf hij trekt zich terug in een hoek van de kamer en maakt zich ongezien en houdt zich stil. Eens waren velen in de geestelijke wereld vergaderd die hier onderling gesprekken over hadden. Zij zeiden dat niet anders kunnen spreken dan men denkt heel moeilijk is voor hen die met de goeden samen zijn en niet op de juiste wijze hadden gedacht over God en over de Heer. In het midden van de vergadering waren hervormden en velen uit hun geestelijkheid en naast hen de pauselijken met hun monniken. Dezen zeiden dat dit niet zo moeilijk is; waarom zou het nodig zijn om anders te spreken dan men denkt, en als men misschien niet juist denkt, kan men dan niet de lippen op elkaar houden en zich stil houden? Een van de geestelijken zei:

'Wie denkt niet recht over God en over de Heer?' Maar enigen uit de vergadering zeiden: 'Laten we hen op de proef stellen.' Zij vroegen toen aan degenen die zich ten aanzien van God bevestigd hadden in een drievuldigheid van personen, om

vanuit die gedachte te zeggen: één God, maar zij konden het niet. Zij kromden en plooiden hun lippen in allerlei bochten en konden in geen andere woorden een klank articuleren dan in die, welke met hun denkwijzen overeenkwamen. Deze waren dus de voorstellingen van drie personen en vandaar drie goden. Verder werd hun die zich hadden bevestigd in een van de naastenliefde gescheiden geloof, gevraagd de naam Jezus uit te spreken, maar zij konden het niet. Allen echter konden 'Christus' zeggen en ook 'God de Vader'. Zij verwonderden zich hierover en zochten naar de oorzaak. Zij vonden toen dit: zij hadden gebeden tot de Vader ter wille van de Zoon, en hadden niet gebeden tot de Heiland Zelf, en Jezus betekent heiland. Verder werd hun gevraagd om vanuit de gedachte over het menselijke van de Heer te zeggen 'het Goddelijk Menselijke', maar niemand van de geestelijkheid, die daar aanwezig was, kon dit, maar enigen van de leken konden het wel. Daarom werd dit dan ook het onderwerp van een ernstig debat. Toen werden aan hen de volgende passages van de evangelisten voorgelezen:

1. 'De Vader heeft alle dingen in de hand van de Zoon gegeven. (Johannes 3:35); de Vader heeft de Zoon macht gegeven over alle vlees. (Johannes 17:2); alle dingen zijn Mij overgegeven van de Vader (Mattheus 11:27); Mij is gegeven alle macht in de hemel en op aarde (Mattheus 28:18).' Toen werd hun gezegd: 'Houdt hieruit in uw gedachten vast, dat Christus zowel naar Zijn Goddelijke als naar Zijn Menselijke de God van hemel en aarde is, en spreekt op die manier het 'Goddelijk Menselijke' uit. Maar toch konden zij dit niet en zeiden dat zij weliswaar iets van een gedachte vanuit het verstand daarover vasthielden, maar toch niets van een erkenning, en dat zij het daarom niet konden.

2. Daarna werd hun voorgelezen uit (Lucas 1:32, 34 en 35), dat de Heer ten aanzien van het Menselijke de Zoon van Jehovah God was en dat Hij daar de Zoon van de Allerhoogste wordt genoemd en overal elders de Zoon Gods, en ook de Enigverwekte. Men verzocht hun dit in de gedachte vast te houden, en ook dat de Enigverwekte, de Zoon Gods, die in de wereld geboren werd, noodzakelijkerwijs God moet zijn, gelijk de Vader God is, en dan uit te spreken: het Goddelijk Menselijke. Maar zij zeiden: 'Wij kunnen dit niet, aangezien onze geestelijke gedachte, die innerlijk

is, geen gedachten die het dichtst bij de spraak liggen, toelaat, behalve die, welke in harmonie zijn met de inwendige gedachte.' Zij werden hieruit gewaar dat het hun niet was toegestaan, hun gedachten te verdelen zoals in de natuurlijke wereld.

Johannes

3. Daarna werden hun de woorden van de Heer tot Filippus voorgelezen; Filippus zei: 'Heer, toon ons de Vader'; en de Heer zei: 'Die Mij ziet, ziet de Vader; gelooft u niet dat Ik in de Vader ben, en de Vader in Mij is.' (Johannes 14:8 -11), en ook op andere plaatsen; dat de Vader en Hij één zijn (Johannes 10:30). Men zei hun om dit in gedachte te houden, en zo het Goddelijk Menselijke te zeggen, maar aangezien deze gedachte geen wortels had in de erkenning dat de Heer ook ten aanzien van het Menselijke God was, zo ver trokken zij hun lippen tot zij verontwaardigd werden omdat zij hun mond tot uitspreken wilden dwingen, maar het niet konden. De oorzaak hiervan was, dat de ideeën die uit de erkenning voortvloeien, identiek zijn met de woorden van de taal bij hen die in de geestelijke wereld zijn. Waar die voorstellingen niet zijn bestaan de woorden niet, want ideeën worden woorden in de spraak.

4. Verder werd hun het volgende voorgelezen uit de in de gehele Christelijke wereld aangenomen leer: dat het Goddelijke en het Menselijke in de Heer niet twee zijn, maar één, ja zelfs één persoon, verenigd als ziel en lichaam in de mens. Dit is uit de geloofsbelijdenis van Athanasius en er-

kend door de concilies. Er werd tot hen gezegd: 'Dit geeft u in ieder geval enig idee en maakt het u mogelijk te erkennen, dat het menselijke van de Heer goddelijk is, aangezien Zijn ziel goddelijk is, want het behoort tot de leer van uw kerk, die u erkend hebt in de wereld. Bovendien is de ziel het wezen zelf van de mens. Het lichaam is daarvan de vorm, en wezen en vorm maken één, zoals zijn en bestaan, en zoals de werkende oorzaak van de werking en de werking zelf.' Zij hielden deze voorstelling vast en wilden van hieruit het Goddelijk Menselijke uitspreken, maar zij konden het niet. Hun innerlijke voorstelling over het menselijke van de Heer verdreef en vernietigde deze nieuwe, daarbij gekomen voorstelling, zoals zij die noemden.

5. Opnieuw werd nog het volgende uit Johannes aan hen voorgelezen: 'het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vlees geworden' (1:1,14), en ook dit: 'Jezus Christus is de ware God en het eeuwige Leven' (1 Johannes 5:20); en van Paulus: 'in Christus Jezus woont al de volheid van de Godheid lichamelijk' (Colossensen 2:9). Er werd hun verzocht op deze wijze te denken, namelijk dat God, die het Woord was, Mens werd; en dat Hij de ware God was; en dat al de volheid van de Godheid in Hem lichamelijk woonde. Zij deden dit, maar alleen in hun uitwendige gedachte; daarom konden zij, vanwege de tegenstand van de inwendige gedachte, het Goddelijk Menselijke niet uitspreken. Zij zeiden openlijk dat zij geen voorstelling konden hebben van het Goddelijk Menselijke, aangezien God God is en de mens mens is. God is toch geest en over een geest hebben we hetzelfde gedacht als over wind of ether.

6. Tenslotte werd tegen hen gezegd: 'U weet, dat de Heer gezegd heeft: 'Blijft in Mij, en Ik in u; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt u niets doen' (Johannes 15:4,5). Aangezien enigen uit de engelse geestelijkheid aanwezig waren, werd aan hen een gedeelte uit een van hun gebeden bij de Heilige Communie voorgelezen:

'For, when we spiritually eat the flesh of Christ and drink the blood, then we dwell in Christ, and Christ in us.'

Als u nu denkt dat dit niet mogelijk is tenzij het menselijke van de Heer goddelijk is, spreekt dan ook de erkenning van die gedachte 'het Goddelijk Menselijke' uit.' Zij konden het echter niet, want

zo diep was de voorstelling in hen geprent, dat het goddelijke niet menselijk en het menselijke niet goddelijk kan zijn. Zijn goddelijke was uit het goddelijke van een zoon uit het eeuwige en Zijn menselijke was gelijk aan het menselijke van ieder ander mens. Maar er werd hun gezegd: 'Hoe kunt u zo denken; kan een redelijk gemoed ooit denken dat er een zoon uit God geboren is uit het eeuwige?'

7. Hierna richtten zij zich tot de Evangelischen en zeiden dat de Augsburgse Geloofsbelijdenis en Luther leerden, dat de Zoon van God en de Zoon des mensen in Christus één persoon zijn. Ook ten aanzien van de menselijke natuur is Hij almachtig en alomtegenwoordig en dat Hij ten aanzien van deze natuur aan de rechterhand van God de Vader zit. Hij regeert alle dingen in de hemelen en op aarde, Hij vervult alle dingen, is met ons en woont en werkt in ons. Ook is er geen onderscheid in aanbidding, aangezien door die menselijke natuur die men ziet, de Godheid die men niet ziet, aanbeden wordt en dat in Christus God Mens en de Mens God is. Toen zij dit hoorden, zeiden zij: 'Is dit werkelijk waar?' Zij keken rondom zich heen en zeiden direct daarop: 'Wij hebben dit vroeger niet geweten en daarom kunnen we niet zeggen het Goddelijk Menselijke.' Maar enigen zeiden: 'Wij hebben dit gelezen en hebben erover geschreven, maar toch waren het, als we in onszelf daarover nadachten, slechts woorden waarvan we geen innerlijke voorstelling hadden.'

8. Tenslotte wendden zij zich tot de Pauselijken en zeiden: 'Misschien kunt u het Goddelijk Menselijke uitspreken, omdat u gelooft dat in uw eucharistie in het brood en de wijn, en in elk deel daarvan, Christus geheel en al aanwezig is. U aanbidt Hem ook als de allerheiligste God, wanneer u de hostie toont en ronddraagt. Ook noemt u Maria de Godbarende of de moeder Gods, waardoor u erkent dat zij God, dat wil zeggen, het Goddelijk Menselijke heeft voortgebracht.' Zij wilden dit toen uitspreken, maar omdat toen de stoffelijke voorstelling van het lichaam en het bloed van Christus in hen opkwam, en ook het geloof dat Zijn Menselijke van Zijn Goddelijke gescheiden kon worden en dat het daadwerkelijk gescheiden is bij de paus, op wie alleen de menselijke macht en niet de goddelijke werd overgedragen, konden zij het niet uitspreken. Toen verhief zich een monnik die zei, dat hij zich het Goddelijk Menselijke kon indenken met betrek-

king tot de allerheiligste maagd Maria en eveneens met betrekking tot de heilige van zijn klooster. Een andere monnik trad naderbij en zei: 'Ik kan uit de voorstelling van mijn gedachte, die ik nu koester, eerder het Goddelijk Menselijke zeggen met betrekking tot de allerheiligste paus dan met betrekking tot Christus.' Toen echter trokken enigen van de pauselijken hem terug en zeiden: 'Schaam u toch.'

Daarna zag men de hemel geopend en er verschenen tongen als kleine vlammen die neerdaalden en bij sommigen invloeiden. Deze vierden toen het Goddelijk Menselijke van de Heer, en zeiden: 'Doet toch de voorstelling van drie goden weg, en gelooft dat in de Heer al de volheid van de Godheid lichamelijk woont; en dat de Vader en Hij één zijn, zoals de ziel en het lichaam één zijn. God is noch wind noch ether, maar Hij is Mens. Doet dit en u zult met de hemel verbonden worden en uit de Heer zult u de naam Jezus kunnen noemen en het Goddelijk Menselijke kunnen zeggen.'

112. Toen ik eens kort na het aanbreken van de ochtend ontwaakte, ging ik de tuin in aan de voorzijde van het huis. Ik zag de zon opgaan in haar pracht en rond daaromheen een gordel die eerst zwak glom en daarna steeds duidelijker werd en blonk als van goud. Onder de rand daarvan was een opklimmende wolk die door de vlam van de zon als een karbonkel* flonkerde. Ik viel toen, naar aanleiding van de fabels van de allereoudste volken, daarover in gepeins; hoe zij Aurora** voorstelden met zilveren vleugels, terwijl ze goud in haar mond droeg. Terwijl mijn gemoed zich daaraan verlustigde, kwam ik in de geest, en ik hoorde enigen met elkaar spreken: 'Was het ons toch eens gegeven met de vernieuwer te spreken die onder de leiders van de Kerk de twistappel geworpen heeft', waarop velen van de leken toeschoten, hem opraapten en onder onze ogen hielden. Onder de appel verstonden zij het kleine geschrift, getiteld: 'Beknopte uiteenzetting van de leer van de Nieuwe Kerk'.

Zij zeiden: 'Het is ongetwijfeld iets schismatisch*** waaraan tot dusver nog niemand gedacht heeft.' Toen hoorde ik een van hen uitroepen: 'Wat schismatisch? Het is ketters!' Maar enigen die naast hem stonden, voegden hem toe: 'Zwijg toch, houd je mond, het is niet ketters! Hij haalt

vele uitspraken uit het Woord aan waaraan onze beginnelingen, waaronder wij de leken verstaan, aandacht geven en waarmee zij instemmen.’ Toen ik dit hoorde, want ik was in de geest, ging ik op hen toe en zei: ‘Hier ben ik, wat is er?’ Terstond zei een van hen, die, zoals ik naderhand vernam, een Duitser was en in Saksen was geboren en op een toon van gezag had gesproken: ‘Waar haalt u de moed vandaan, om de eredienst omver te werpen, die in de Christelijke wereld zo vele eeuwen lang was ingesteld en die daarin bestond, dat God de Vader als Schepper van het heelal, en zijn Zoon als Middelaar, en de Heilige Geest als Werker moeten worden aangeroepen. En u, u scheidt de eerste en de laatste God van een persoonlijkheid, terwijl toch de Heer Zelf zegt: ‘Wanneer gij bidt, bidt aldus: “Onze Vader, die in de hemelen zijt, Uw Naam worde geheiligd, Uw koninkrijk kome”. Werd het daarom niet bevolen, dat we God de Vader zouden aanroepen?’ Nadat dit was gezegd ontstond er een stilte; en allen die met hem instemden stonden daar als dappere zeelieden op hun oorlogsschepen, wanneer zij de vijandelijke vloot zien, klaar om te roepen: ‘Laten we de strijd beginnen, de overwinning is zeker.’ Toen begon ik te spreken en zei: ‘Wie van u weet niet, dat de Heer uit de hemel neerdaalde en Mens werd. Men leest toch in het Woord: “Het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vlees geworden”. Wie van u weet verder niet dat in Christus, geboren uit de maagd Maria, God Mens is en de Mens God is.’ Hierbij keek ik de Evangelischen aan, onder wie zich die leider bevond, die mij had toegesproken. Hierover ontstond echter onder de vergaderden een tumult, en daarom zei ik: ‘Weet u dit niet? Het is volgens de leer van uw belijdenis, die de ‘Formula Concordiae’ **** wordt genoemd, waarin dit wordt gezegd en met vele dingen wordt bekrachtigd.’ De leider keerde zich toen tot de vergadering en vroeg of zij dit wisten; maar zij antwoordden: ‘Wij hebben in dat boek weinig over de Persoon van Christus gestudeerd, maar we hebben daar gezweet over het artikel over: de “Rechtvaardiging door het geloof alleen”, niettemin als men dat daarin kan lezen zijn wij daarmee tevreden.’ Toen herinnerde een van hen het zich en zei: ‘Het staat er in te lezen en verder nog, dat de Menselijke Natuur van Christus verheven werd tot Goddelijke Majesteit en tot alle attributen daarvan, alsmede, dat Christus in die Majes-

teit aan de rechterhand van Zijn Vader zit.’ Nadat zij dit gehoord hadden, zwegen zij. Na deze instemming nam ik het woord opnieuw en zei: ‘Daar dit zo is, wat is dan de Vader anders dan de Zoon, en wat de zoon anders dan de Vader.’ Maar omdat dit nogmaals hun oren beledigde, ging ik verder en zei: ‘Hoort naar de woorden van de Heer Zelf en als u daar vroeger geen aandacht aan hebt gegeven, geeft er dan nu aandacht aan, want Hij zei: ‘De Vader en Ik zijn één; de Vader is in Mij en Ik in de Vader; Vader, al het Mijne is het Uwe, en al het Uwe is het Mijne; die Mij ziet, ziet de Vader.’ Wat wil dit anders zeggen dan dat de Vader in de Zoon, en de Zoon in de Vader is en dat zij één zijn, zoals ziel en lichaam in de mens, en dat zij zo één Persoon zijn. Dit moet ook tot uw geloof behoren, als u gelooft in de geloofsbelijdenis van Athanasius, waarin soortgelijke dingen gezegd worden. Maar neemt uit de citaten die ik tot u sprak, alleen deze ene uitspraak van de Heer: ‘Vader, al het Mijne is het Uwe en al het Uwe is het Mijne.’ Wat wil dit anders zeggen, dan dat het goddelijke van de Vader tot het menselijke van de Zoon, en het menselijke van de Zoon tot het goddelijke van de Vader behoort. Zodoende is in Christus God Mens en de Mens God en zo zijn zij één, zoals ziel en lichaam één zijn. Elk mens kan ook hetzelfde zeggen over zijn ziel en lichaam, namelijk; al het uwe is het mijne en al het mijne is het uwe; u bent in mij en ik in u; die mij ziet, ziet u; wij zijn één naar persoon en leven. Dit komt omdat de ziel de volledige persoon doordringt, geheel en in elk deel van de mens, want het leven van de ziel is het leven van het lichaam en tussen hen is wederkerigheid. Hieruit blijkt duidelijk, dat het goddelijke van de Vader de ziel van de Zoon is, en dat het menselijke van de zoon het lichaam van de Vader is. Vanwaar komt de ziel van de Zoon anders dan uit de Vader, en vanwaar komt Zijn lichaam anders dan uit de moeder. Gezegd wordt: ‘het goddelijke van de Vader’, en bedoeld wordt ‘de Vader Zelf’, aangezien Hij en Zijn goddelijke hetzelfde is; ook is dit één en ondeelbaar. Dat dit zo is blijkt uit de volgende woorden van de engel Gabriël tot Maria: ‘De kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen, en de Heilige Geest zal over u komen; en het Heilige dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden’; en kort hiervoor wordt Hij de Zoon van de Allerhoogste genoemd, en elders de Enigverwekte Zoon. Maar u

die Hem alleen de Zoon van Maria noemt, vernietigt de voorstelling van Zijn Godheid, maar het zijn alleen geleerden onder de geestelijken en ontwikkelden onder de leken die haar vernietigen. Zij doen dit op die momenten als zij hun gedachten boven de zinnelijke dingen van hun lichaam verheffen en uitzien naar de heerlijkheid van hun roem, echter het licht, waardoor de heerlijkheid van God binnentreedt, wordt dan niet alleen verduisterd maar ook uitgeblust. Maar laten we terugkeren tot het gebed van de Heer waar gezegd wordt: ‘Onze Vader, die in de hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd; Uw koninkrijk kome.’ U, die hier aanwezig bent verstaat daaronder de Vader, alleen in Zijn Goddelijke, ik echter begrijp Hem in Zijn Menselijke, en dit menselijke is ook de naam van de Vader. Want de Heer zei: ‘Vader, verheerlijk uw naam’, dat wil zeggen, Uw menselijke, en wanneer dit is geschied komt het koninkrijk Gods. Dit gebed werd voor deze tijd bevolen, namelijk opdat men zich zou richten tot God de Vader door Zijn Menselijke. De Heer heeft ook gezegd: ‘Niemand komt tot de Vader dan door Mij’; en bij de profeet: ‘Een knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is God, Held, Vader der eeuwigheid’; en elders: ‘Gij, Jehovah, onze Vader, onze Verlosser van de eeuw aan is Uw naam’; en in duizend andere plaatsen, waar de Heer onze Heiland ‘Jehovah’ wordt genoemd. Dit is de ware verklaring van dit gebed.’ Nadat ik dit gezegd had, zag ik hen aan en bemerkte de veranderingen van hun gelaatsuitdrukking overeenkomstig de veranderingen van hun gemoed. Sommigen keken mij instemmend aan en anderen wendden zich, niet instemmend, van mij af. Toen zag ik aan de rechterzijde een opaalkleurige wolk, en aan de linkerzijde een donkere wolk, en onder beide leek het te regenen. Onder de laatstgenoemde leek het op een stortregen zoals in de late herfst, en onder de eerstgenoemde leek het op dauw aan het begin van de lente. Toen, plotseling was ik weer uit die staat in de geest, en was weer in het lichaam en keerde zo uit de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld terug.

- * edelgesteente van een hoogrode kleur
- ** het morgenrood
- *** zaken die met een afscheiding of scheuring in een kerk hebben te maken

**** belijdenisschrift van de Lutherse

Martin Luther (1483 – 1546)

113. Ik keek uit in de wereld der geesten en zag een leger op rode en zwarte paarden. Zij die er op zaten zagen er uit als apen met het gezicht en de borst naar de lendenen gekeerd en naar de staart van de paarden. Met het achterhoofd en de rug waren zij gekeerd naar de hoofden van de paarden. De teugels hingen losjes om de hals van de ruiters en zij schreeuwden tegen de ruiters op witte paarden. Zij rukten met beide handen aan de teugels, maar op die manier trokken zij de paarden uit de strijd terug; dit deden zij voortdurend. Twee engelen daalden uit de hemel neer, kwamen naar mij toe en zeiden: ‘Wat ziet u?’ Ik vertelde dat ik een potsierlijke ruiters had gezien en ik vroeg wat dit was en wie zij waren. De engelen antwoordden: ‘Zij zijn uit de plaats die Armageddon wordt genoemd (Openbaring 16:16), waarin zij bij elkaar zijn gekomen met enige duizenden om te strijden tegen hen die behoren tot de Nieuwe Kerk van de Heer, die het Nieuwe Jeruzalem wordt genoemd. Zij spraken op die plaats over de Kerk en de godsdienst, terwijl er bij hen toch niet iets van de Kerk was, want zij hadden niet enig geestelijk ware, noch iets van godsdienst, omdat zij niet enig geestelijk goede hadden. Zij spraken daar met mond en lippen over het een en ander, maar alleen om daardoor heerschappij te verkrijgen. Zij hadden in hun jonge jaren geleerd, het geloof alleen te bevestigen, en ook iets over God. Toen zij echter tot hogere ambten in de kerk bevorderd waren, hielden zij deze dingen nog een tijd lang vast. Toen begonnen zij niet langer aan God en de hemel te denken, maar aan zichzelf en de wereld, dus niet aan de eeuwige zaligheid en

het eeuwige geluk, maar aan tijdelijke verhevenheid en rijkdom. Daardoor wierpen zij de in hun jonge jaren opgenomen leerstellige dingen uit de innerlijke dingen van het gemoed die met de hemel gemeenschap hebben en vandaar in het licht van de hemel zijn. Zij wierpen die uit in de uiterlijke dingen van het redelijk gemoed, die met de wereld gemeenschap hebben en vandaar in het schijnsel van de wereld zijn. Tenslotte wierpen zij ze neer in het zinnelijk natuurlijke. Vandaar zijn de leerstellige dingen van de Kerk bij hen een zaak alleen van de mond geworden en niet langer van de gedachte uit de rede, en nog minder van de aandoening uit de liefde. Aangezien zij zichzelf van zo'n geaardheid hebben gemaakt, laten zij niet toe wat het goddelijk Ware is en wat van de Kerk is, noch enig echt goede dat tot de godsdienst behoort. De innerlijke dingen van hun gemoed zijn, ter vergelijking, geworden als flessen gevuld met een mengsel van ijzervijlsel en zwavelpoeder, waarin, als er water op wordt gegoten, eerst verhitte ontstaat, en dan een vlam waardoor deze flessen uiteen barsten. Zo ook als zij iets horen over het levende water, dat het echte Ware van het Woord is, als dit door hun oren binnendringt, ontsteken en ontvlammen zij met heftigheid en verwerpen het als iets dat hun hoofd uiteen zou doen barsten. Dezen zijn het die aan u als apen verschenen, omgekeerd gezeten op rode en zwarte paarden met de teugels om de hals. Want zij die het Ware en Goede van de Kerk uit het Woord niet liefhebben, willen niet naar de voorste delen van enig paard zien, maar naar de achterste daarvan. Want het paard betekent het begrip of verstand van het woord, het rode paard, het verstand van het Woord, maar verdorven ten aanzien van het goede en het zwarte paard, het verstand van het Woord maar verdorven ten aanzien van het ware. Dat zij kriegsgehuil lieten horen voor het gevecht tegen de ruiters op de witte paarden, is omdat het witte paard het verstand van het Woord ten aanzien van het ware en goede betekent. Dat zij hun paarden met de hals schenen terug te trekken, kwam omdat zij de strijd vreesden, en bang waren dat het ware van het woord velen zou bereiken en zo in het licht zou komen. Dit is de verklaring. De engelen zeiden verder: 'Wij zijn van het hemels gezelschap dat Michaël wordt genoemd en wij ontvingen uit de Heer het bevel neer te dalen in de plaats Armageddon, waaruit u de ruitery hebt zien uitbreken. Door

Armageddon wordt bij ons in de hemel de staat en de gezindheid aangeduid van het strijden uit vervalste waarheden. Deze staat en gezindheid ontspringen aan de liefde tot overheersen en tot uitblinken boven allen. Omdat wij bij u de begeerte bemerkten om meer van deze strijd te weten, zullen we er een en ander over meedelen. Na onze neerdaling uit de hemel naderden we die plaats Armageddon en zagen daar enige duizenden geesten bij elkaar, maar we gingen deze vergadering niet binnen. Aan de zuidzijde van die plaats stonden enkele huizen, daar waren jongens met hun onderwijzers. We gingen er binnen en zij ontvingen ons plezierig en we voelden ons bij hen op ons gemak. Zij waren allen mooi van uiterlijk door hun levendige ogen en door het enthousiaste spreken. Het leven in hun ogen hadden zij vanuit de gewaarwording van het ware, en het enthousiasme in het spreken vanuit de aandoening van het goede. We gaven hun daarom hoeden waarvan de randen versierd waren met belegsels van gouddraad, waarin parels waren geweven. Ook gaven we hun kleding van een witte kleur, geschakeerd met hemelsblauw. We vroegen hun of zij al eens een blik hadden geworpen op de naburige plaats die Armageddon wordt genoemd. Zij zeiden dat zij dit hadden gedaan door een venster onder het dak van het huis. Zij hadden daar een vergadering gezien van mensen die verschillende gedaanten hadden aangenomen, nu eens als lange mensen en dan weer in het geheel niet als mensen maar als standbeelden en uitgesneden afgodsbeelden. Daar rond omheen was een geknielde menigte. Ook deze, zeiden zij, verscheen ons onder verschillende gedaanten: sommigen als mensen, anderen als luipaarden, weer anderen als bokken. Deze laatste met naar beneden gebogen horens waarmee zij de grond omwoelden. We konden deze gedaante-vertellingen verklaren en vertellen wie zij uitbeeldden en wat zij betekenden. Maar om op het eerdere terug te komen: Toen de vergaderden hadden gehoord dat we in die huizen waren binnengegaan, zeiden zij onder elkaar: 'Wat willen zij bij die knapen? Laten we enigen uit onze groep naar hen toezenden om ze weg te sturen.' Dus stuurden zij er enkelen naar toe en toen zij bij ons waren, zeiden zij: 'Waarom bent u deze huizen binnengegaan? Waar komt u vandaan? Wij bevelen u vanwege onze zeggenschap hier om weg te gaan!' Wij antwoordden echter: 'U kunt ons dit niet vanwege uw macht gebieden; u

bent weliswaar in uw eigen ogen als de Enakim*, en zij die hier zijn lijken u dwergen toe, maar toch hebt u hier noch macht noch recht, tenzij door listen die evenwel toch niets kunnen utruchten. Gaat daarom weer naar uw gezellen terug om te melden dat wij uit de hemel hierheen gezonden zijn, om te onderzoeken of bij u al dan niet iets van godsdienst is; zo niet, dan zult u uit deze plaats geworpen worden. Legt hun daarom het volgende voor, waarin het wezenlijke zelf van de Kerk en de godsdienst is gelegen: hoe verstaan zij deze woorden in het gebed van de Heer: 'Onze Vader die in de hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd, Uw koninkrijk kome.' Nadat zij dit gehoord hadden, zeiden zij eerst: 'Wat moet dat?' , daarna echter, dat zij het zouden overleggen. Zij gingen weg en zeiden deze dingen tegen hun metgezellen; dezen antwoordden: 'Wat betekent dit en wat voor vraag is dit?' Maar zij begrepen de verborgenheid, namelijk dat de vraagstellers weten wilden, of deze woorden de weg van hun geloof tot God de Vader zou bevestigen. Daarom zeiden zij: 'De woorden zijn duidelijk, namelijk, dat men moet bidden tot God de Vader, en dat men, aangezien Christus onze middelaar is, tot God de Vader ter wille van de Zoon moet bidden.' In hun verontwaardiging kwamen zij toen snel naar ons toe om het ons recht in het gezicht te vertellen, terwijl ze dreigden ons aan de oren te zullen trekken. Zij verlieten daarna die plaats en gingen een bos in vlakbij de huizen waarin de jongens en hun onderwijzers waren. In het midden van het bos was de grond opgehoogd als een strijdperk. Zij hielden elkaar bij de hand en traden deze plaats binnen. Wij waren daar al en wachtten hen op. Er lagen graszoden, die opgestapeld waren tot heuveltjes, waarop zij gingen zitten. Zij zeiden tegen elkaar: 'In hun aanwezigheid zullen wij niet gaan staan maar zitten.' Toen zei een van hen die de gedaante van een engel van het licht kon aannemen en door de overigen was afgevaardigd, om met ons te spreken: 'U hebt ons voorgesteld ons binnenste te openen ten aanzien van de eerste woorden in het gebed van de Heer, namelijk hoe wij deze verstaan. Daarom zeg ik u dat wij ze als volgt verstaan, dat men bidden moet tot God de Vader, en aangezien Christus onze middelaar is en wij door Zijn verdienste zalig worden, dat men uit het geloof in Zijn verdienste tot God de Vader moet bidden.' Maar toen zeiden wij tegen hen: 'Wij zijn uit het hemels gezelschap,

schap, dat Michaël wordt genoemd en wij zijn gezonden om te bezoeken en te onderzoeken, of u, die in die plaats bij elkaar bent, enige godsdienst heeft of niet. De voorstelling van God immers doordringt elk onderdeel van de godsdienst en daardoor ontstaat verbinding, en door de verbinding het heil. Wij in de hemel bidden dagelijks dit gebed, evenals de mensen op aarde, en dan denken wij niet aan God de Vader, aangezien Hij onzichtbaar is, maar aan Hem in Zijn Goddelijk Menselijke, aangezien Hij daarin zichtbaar is. Door u wordt Hij in dat Goddelijk Menselijke, Christus genoemd, maar door ons de Heer. Zo is de Heer voor ons de Vader in de hemelen. De Heer heeft ook geleerd dat Hij en de Vader één zijn; dat de Vader in Hem en Hij in de Vader is; en dat wie Hem ziet, de Vader ziet; vervolgens dat niemand tot de Vader komt dan door Hem. Verder dat het de wil van de Vader is, dat men in de Zoon gelooft, en dat wie de Zoon niet gelooft, het leven niet ziet; ja zelfs dat de toorn van God op hem blijft. Hieruit blijkt duidelijk dat men zich tot de Vader richt door de Zoon en in Hem, en daar dit zo is, heeft hij ons ook geleerd dat Hem alle macht gegeven is in de hemel en op aarde. In dit gebed wordt gezegd: Uw Naam worde geheiligd, Uw Koninkrijk kome, en uit het Woord hebben wij aangetoond, dat Zijn Goddelijk Menselijke de Naam van de Vader is, en dat het Koninkrijk van de Vader komt, als men zich rechtstreeks tot de Heer richt en dat het dus niet komt als men zich rechtstreeks tot God de Vader richt. Daarom heeft de Heer de discipelen ook bevolen, het Koninkrijk Gods te prediken, en dit nu wordt bedoeld met het Koninkrijk Gods.' Toen zij dit gehoord hadden zeiden de tegenstanders: 'U haalt vele dingen uit het Woord aan, en misschien hebben wij dergelijke zaken daar wel gelezen, maar wij herinneren ze ons niet. Opent daarom voor ons het Woord en leest daaruit die plaatsen, vooral die waarin gezegd wordt, dat het koninkrijk van de Vader dan komt, wanneer het Koninkrijk des Heren komt.' Toen zeiden zij tegen de jongens: 'Brengt het Woord.' Zij brachten dit en we lazen daaruit het volgende voor: 'Johannes predikende het evangelie van het koninkrijk, zei: de tijd is vervuld, het koninkrijk Gods is nabij gekomen' (Marcus 1:14,15; Mattheus 3:2); Jezus Zelf predikte het evangelie van het koninkrijk, en dat het koninkrijk van God was nabij gekomen (Mattheus 4:17,23; 9:35); Jezus gebod de disci-

pelen het koninkrijk van God te prediken en te verkondigen (Marcus 16:15; Lucas 8:1; 9:60); zo ook de zeventig die Hij uitzond (Lucas 10:9,11; en ook elders, zoals Mattheus 11:5; 16:27,28; Marcus 8:35; 9:1,47; 10:29,30; 11:10; Lucas 1:19; 2:10,11; 4:43; 7:22; 21:30, 31; 22:18). Het koninkrijk van God, dat verkondigd werd, was het koninkrijk van de Heer, en dus het koninkrijk van de Vader. Dat dit zo is, blijkt duidelijk uit het volgende: ‘De Vader heeft alle dingen gegeven in de hand van de Zoon (Johannes 3:35); De Vader heeft de Zoon macht gegeven over alle vlees (Johannes 17:2); alle dingen zijn mij overgegeven van de Vader (Mattheus 11:27); Mij is gegeven alle macht in de hemel en op aarde (Mattheus 28:18). Verder hieruit: Jehovah Zebaoth is Zijn naam, en Verlosser, de Heilige Israëls; Hij zal de God van de gehele aarde genaamd worden (Jesaja 54:5); ik zag en ziet, een als eens Mensenzoon, en Hem werd gegeven heerschappij, heerlijkheid, en het koninkrijk, en alle volken en natiën zullen Hem vereren; Zijn heerschappij is een heerschappij voor eeuwig, die niet vergaan zal, en Zijn koninkrijk een rijk, dat niet te gronde zal gaan (Daniel 7:13,14); toen de zevende engel gebazuind had, hoorde men grote stemmen in de hemelen, zeggende: de koninkrijken der wereld zijn geworden van onze Heren en van Zijn Christus, en Hij zal regeren in de eeuwen der eeuwen’ (Openbaring 11:15; 12:10). Bovendien onderrichtten we hen uit het Woord, dat de Heer in de wereld kwam niet alleen om de engelen en de mensen te verlossen, maar ook om hen met God de Vader te verenigen door Hem en in Hem; want hij heeft ons geleerd, dat zij, die in Hem geloven, in Hem zijn en Hij in hen is (Johannes 6:56; 14:20; 15:4,5).’ Toen zij dit gehoord hadden, vroegen zij: ‘Hoe kan dan uw Heer Vader genoemd worden?’ We zeiden: ‘Op grond van hetgeen werd voorgelezen en van hetgeen volgt: ‘Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is God, Held, Vader der eeuwigheid.’ (Jesaja 9:5); U bent onze Vader; Abraham kent ons niet, en Israël erkent ons niet; U, Jehovah, bent onze Vader, onze Verlosser van de eeuw aan is Uw naam (Jesaja 63:16). Zei Hij niet tot Filippus, die de vader wilde zien: Filippus, hebt gij mij niet gekend; wie Mij ziet, ziet de Vader (Johannes 14:9; 12:45). Wie anders is dan de Vader, dan die Filippus met zijn eigen ogen zag?’ Hieraan voegden we nog toe: ‘In de gehele christelijke wereld

wordt gezegd, dat zij, die van de Kerk zijn, het lichaam van Christus uitmaken en in Zijn lichaam zijn. Hoe kan dan de mens van de Kerk tot God de Vader naderen tenzij door Hem in wiens lichaam hij is? Anders moest hij geheel en al uit dat lichaam gaan en dan naderen!’ Tenslotte deelden we hun mee, dat heden uit de Heer de Nieuwe Kerk wordt gesticht, die in de Openbaring onder het Nieuwe Jeruzalem wordt verstaan, waarin de eredienst alleen tot de Heer zal zijn gericht, zoals dat in de hemel ook zo is, en dat aldus alles vervuld zal worden wat van begin tot einde in het gebed des Heren ligt opgesloten. Wij bevestigden al deze dingen uit het Woord bij de evangelisten en bij de profeten en uit de Openbaring, waarin van begin tot einde over deze Kerk gehandeld wordt en wel met zulk een overvloed van aanhalingen, dat zij er moe van werden. De Armageddoniërs, die deze dingen met verontwaardiging aanhoorden, wilden onze rede af en toe onderbreken, wat zij uiteindelijk ook deden. Zij riepen toen uit: ‘U hebt gesproken tegen de leer van onze kerk, die zegt, dat men zich rechtstreeks tot God de Vader moet wenden en in Hem moet geloven. U heeft u dus schuldig gemaakt aan verkrachting van ons geloof; gaat daarom weg van hier, en zo niet, zullen wij u uitzetten. Hun verhitte gemoederen gingen van bedreigingen over in een poging daartoe, maar toen sloegen wij hen, door de ons gegeven macht, met blindheid en ten gevolge daarvan braken zij los, en zonder ons te zien renden zij blindelings alle kanten uit. Sommigen vielen in de afgrond waarvan sprake is in de Openbaring (9:2), die nu in de zuidelijke streek in het oosten is. Daar zijn degenen die de ‘rechtvaardiging door het geloof alleen’ bevestigen; en daar worden degenen die dit geloof uit het Woord bevestigen in de woestijn gezonden. Zij worden daarheen gedreven tot aan het uiteinde van de Christelijke wereld, en worden daar vermengd met de heidenen.

* Reusachtig mens

Wordt vervolgd met vertellingen uit hoofdstuk 3 van **Ware Christelijke Religie over de Heilige Geest**.

www.swedenborg.nl

HET SWEDENBORG EPOS

DEEL DRIE - Hoofdstuk 27

HEMELSE VERBORGENHEDEN

Toen Swedenborg in de herfst van 1748 van Holland naar Engeland overstak, was zijn plan om de **Arcana Coelestia** in Londen uit te geven. Hij wenste dat het nieuwe werk anoniem zou zijn en dit kon beter bewerkstelligd worden in Londen dan in Amsterdam, waar hij een bekende persoon was.

Bij het voorbereiden van de reis maakte hij een lijst van dingen die zijn aandacht vereisten, waardoor ons een vertrouwelijke kijk gegeven wordt op het huiselijk leven van de geleerde. Hij moest er aan denken mee te nemen: thee, pennen, hemden, halsdoeken, zakdoeken, zijn nachtmuts en kamerjas, zijn zijden sjaal, de pruikendoos, de snuifdoos, de potloden en het pennenmes, zijn bril, zijn zegelring en geld. Zekere dingen moesten gekocht worden - kousen, een koord voor zijn nachthemd, een "buikwarmer", waarschijnlijk van rood flanel - en twee zakken sterke snuif! Hij moest zijn bontjas bij de kleermaker laten halen, ook laten uitzoeken wanneer het schip de haven verliet en afscheid nemen van zijn hospes.³⁶⁸

Onder de boeken die ingepakt moesten worden, waren zijn Hebreeuws Woordenboek, enige aantekenboeken en zijn documenten. Van speciaal belang is zijn aantekening: "Begin met de Exp. Sp. en leg ze later bij elkaar" - waarschijnlijk een verwijzing naar zijn geestelijke ondervindingen, die hij uittrok uit het **Dagboek** en vervolgens opnam in de **Arcana**.³⁶⁹

De nummers 3423-3427 van **Het Geestelijk Dagboek** werden "onderweg" geschreven. Op de drieëntwintigste november besprak hij kamers in Londen voor zes shilling per week en huurde de kamers voor slechts zes maanden, misschien omdat hij van plan was in de lente naar Holland terug te komen. Toen hij zich in zijn kamers geïnstalleerd had, begon hij aan zijn nieuwe werk, **Arcana Coelestia**.

Gedurende zes jaren hadden nu twee elementen in Swedenborgs leven overheerst - het werk om de betekenis van de Heilige Schrift te ontvouwen en het verschijnsel van bovenzinnelijke waarnemingen. Het eerste was tot stand gekomen als een gevolg van zijn onderzoekingen in het binnenste van de natuur en later in de innerlijke betekenis van woorden. Zijn psychische ondervindingen daarentegen waren geheel onafhankelijk van enige vrijwillige poging of uitnodiging. In zijn nieuwe werk werden deze twee elementen dooreen gemengd, zelfs in de titel van het boek: **Hemelse Verborgenheden (Arcana Coelestia)** in de **Heilige Schrift of het Woord des Heren, onthuld**; hier vooreerst die in Genesis; alsmede de

wonderlijke dingen, gezien in de wereld der geesten en in de Hemel der Engelen.³⁷⁰

Op de inleidende bladzijden beweert Swedenborg op de meest positieve wijze, dat het Oude Testament een verborgen betekenis bevat; dat de Christelijke wereld volkomen onkundig is van dit feit en dat niemand het mogelijk kan weten, behalve uit de Heer. Vervolgens biedt hij als het ware zijn geloofsbriefjes aan of de reden waarom hij verwacht te worden geloofd. Zijn inleidende woorden maken aan de gehele wereld bekend, dat hij met betrekking tot het leven na de dood onderwezen is door geesten en engelen: "Uit de letter alleen van het Woord van het Oude Testament zou geen sterveling kunnen opmaken dat dit gedeelte van het Woord diepe verborgenheden des hemels bevat en dat zowel het geheel als elke bijzonderheid daarvan op de Heer betrekking heeft, op Zijn hemel, op de kerk, op het geloof en alle dingen van het geloof. Uit de letter of de letterlijke zin ziet niemand iets anders dan dat het in het algemeen gaat over de uiterlijke riten en verordeningen van de Joodse Kerk, terwijl er echter overal een innerlijk in is, dat nergens in het uiterlijke aan het licht komt, behalve dan het zeer weinige dat de Heer aan de apostelen heeft onthuld en ontvouwd; zo bijvoorbeeld dat de offeranden de Heer betekenen, het land Kanaän en Jeruzalem hebben de betekenis van de hemel... en het paradijs heeft eveneens deze betekenis.

De Christelijke wereld weet echter in de verste verte niet, dat alle dingen in het Woord, zowel in het algemeen als in het bijzondere, ja zelfs het meest bijzondere, tot de kleinste jota toe, geestelijke en hemelse dingen betekenen en omhullen; bij het Oude Testament laat men zich hieraan weinig gelegen zijn. Dat evenwel het Woord van die aard is, blijkt hieruit - daar het van de Heer is en van de Heer komt - dat het nooit zou kunnen bestaan, tenzij het innerlijk die dingen bevatte, die van de Hemel, de Kerk en het geloof zijn. Anders kan het niet het Woord des Heren genoemd worden, dat daarin enig leven is, want vanwaar zou het leven anders kunnen komen dan uit die dingen die van het leven zijn, dat wil zeggen, daarvandaan dat zowel het geheel als elke bijzonderheid betrekking heeft op de Heer, Die het leven Zelf is. Zodat iets dat niet innerlijk op Hem ziet, derhalve niet leeft, ja zelfs dat een uitdrukking in het Woord, die niet Hem omhult of op haar wijze op Hem betrekking heeft, niet goddelijk is.

Maar dat dit zo is, kan geen sterveling ooit weten anders dan uit de Heer. Daarom mag ik nadrukkelijk vooropstellen, dat het mij door des Heren Goddelijke Barmhertigheid is toegestaan nu al verscheidene jaren achtereenvolgend en ononderbroken in gezelschap te zijn van geesten en van engelen, hen te horen spreken en op mijn beurt met hen te spreken. Zo werd het mij gegeven ontzaglijke dingen te horen en te zien, die in het andere leven zijn en die noch voordien tot kennis der mensen gebracht zijn, noch ooit in zijn gedachten opgekomen

zijn. Ik ben daar onderricht over de verschillende soorten van geesten, over de staat der zielen na de dood, over de hel of de jammerlijke staat der ongelovigen, over de Hemel of de gelukzalige staat der gelovigen; voornamelijk over de leer van het geloof, die in de gehele hemel wordt beleden. Maar hierover, door des Heren Goddelijke Barmhartigheid, meer in hetgeen volgt.³⁷¹

De **Arcana** behandelt het boek *Genesis* hoofdstuk voor hoofdstuk, vers voor vers, woord voor woord, het geeft eerst een korte samenvatting van de inhoud en daarna de verklaring van ieder vers afzonderlijk, waarbij de innerlijke zin in alle bijzonderheden wordt ontvouwd en die vertelt hoe alles betrekking heeft op de verlossing van de mens. Van deze kant bezien, heeft het scheppingsverhaal in *Genesis* even weinig te doen met de fysieke wereld als onze uitdrukkingen als "er ging mij juist een licht op" of "de gronden voor een argument" betrekking hebben op zonsopgang of de grond onder onze voeten.

De eerste scheppingsdag wordt beschreven als de staat van het gemoed van mensen alvorens hij is wederverwekt of opnieuw geboren. De mens is dan als de aarde, toen die woest en leeg was, want zijn gemoed is dan gehuld in dikke duisternis van geestelijke onwetendheid - woest waar niets goeds en ledig waar niets waars is, dat betrekking heeft op de Heer en het hemelse leven.

Maar de Geest Gods zweeft op de aangezichten van deze "wateren". De barmhartigheid van de Heer zweeft over de duisternis van het gemoed en gebrek aan levenskracht, broedt over de menselijke ziel zoals een hen over haar eieren broedt - hier zijn de eieren de dingen die uitgebroed moeten worden uit deze staat van geestelijke chaos. Want, door Gods barmhartigheid, zijn daarin verborgen goede aandoeningen, van de kindsheid af verzameld, en enige overblijfselen ingeprent van hemelse erkentissen, vooral gedurende de kindsheid.

Wanneer de mens zich begint te realiseren, dat welk goede en ware hij ook bezit, dit niet werkelijk van hemzelf is, maar van de Heer, dan breekt voor hem het licht van de eerste dag aan. Verzoeking, tegenslagen en zorgen kunnen voor hem het middel zijn tot het ontwaken van een bewustzijn van zijn eigen onwaardigheid. Als gevolg daarvan treedt hij meer en meer uit zijn duisternis naar voren en gaat meer en meer over in de morgen van zijn geest. Hij ziet nu, dat alles wat hij voor zichzelf verkregen en opgebouwd heeft in zijn geestelijke wereld, dingen zijn die betrekking hebben op zijn uiterlijk of werelds leven en dat hij al het waarlijk goede en blijvend ware van de Heer ontvangen heeft. Daardoor is hij in staat onderscheid te maken tussen het een en het ander en dit is scheiding maken tussen de wateren onder en tussen de wateren boven, om te onderscheiden wat van eeuwige waarde en wat van tijdelijke waarde is.

Nu kan het droge land verschijnen! Er is een weinig grond aanwezig om daarin geestelijke dingen te laten groeien en hij is in staat het tere kruid in de bodem van zijn ziel voort te brengen. Er is weinig leven in hem,

want hij is nog overtuigd, dat het goede dat hij doet en het ware dat hij spreekt, van hemzelf zijn, terwijl zij in werkelijkheid alle van de Heer zijn. Maar de derde dag is aangebroken. Hij spreekt vroom en hij handelt menslievend. Zijn teder kruid is groeiende, maar zijn wereld is nog onbeziel. Zijn nieuwe ware is slechts verstandelijk. Niettemin zijn twee grote lichten - geloof en naastenliefde - begonnen zijn geest te verlichten. Zij zijn even belangrijk voor het leven van zijn ziel als warmte en licht zijn voor zijn fysiek bestaan. Zijn wil wordt verwarmd door liefde, zoals de grond vroeg in de zomer; zijn verstand wordt meer en meer aangedaan door het geestelijke ware.

Nu eerst kan er van hem gezegd worden dat hij leeft! Hiervóór was hij nauwelijks beziel. Hij ziet dat hij, net als een kind, in de verbeelding geweest is, dat hij uit zichzelf leefde. Wanneer hij van deze verbeelding afstand gedaan heeft, worden levende kruipende dingen voortgebracht uit zijn bezielde geheugen. Vogels of redelijke gedachten vliegen rond in de lucht van zijn pas ontwaakt redelijk verstand.

Het geestelijk gemoed van de mens groeit. Het wordt vol leven. Zachtaardige beesten worden voortgebracht; echte levende aandoeningen nemen toe. God zegent ze en zegt hun zich te vermenigvuldigen en de aarde te bevolken. Het gemoed handelt nu uit liefde in plaats van uit geloof of gehoorzaamheid alleen. Het laatst van alles wordt de mens geschapen in het beeld en de gelijkenis van God.

Wanneer het geloof verbonden wordt met de liefde, ontstaat een heilige Sabbat in het innerlijk gemoed van de mens en het werk van de Heer is voltooid. God rust en noemt het zeer goed. De wederverwekte ziel heeft de overwinning behaald in zijn strijd tegen de boosheden van de zelfliefde. Adam, een waarlijk menselijk wezen, is geboren en gereed om in zijn hemels paradijs te worden opgenomen.

De zeven dagen van de schepping, aldus beschouwd, zegt Swedenborg, beschrijven de mens in zijn staat van ongereptheid, de mens zoals zijn Schepper hem bedoelde te zijn. En van zo'n aard, zegt hij, waren de oudste volken die op de aarde en tegelijkertijd in de hemel leefden. Deze mensen verkeerden in open gemeenschap met de engelen en ontvingen ook onderricht door verrukkelijke dromen en visioenen. Zij hadden het vermogen om instinctief te weten of iets waar of vals was en in het laatste geval beschouwden zij het met afgrijzen.³⁷²

Omdat kinderlijke nederigheid en afhankelijkheid, verenigd met grote macht, aan de meesten van ons zo vreemd is, zou het haast onmogelijk zijn zich een denkbeeld te vormen van zulke hemelse karaktereigenschappen, ware het niet dat af en toe, zelfs nu, een mens naar voren treedt, die als voorbeeld dient voor deze staat van ongereptheid. Zulk een mens veracht de wereldse dingen van vertoon, van gemak, wandelt met zijn hand in Gods hand. Hij concentreert zich op een verheven doel van dienstbewijzen aan anderen. Hij gloeit van liefde voor

zijn Meester, of het hem nu veel of weinig vergelding brengt. Hij voelt zich hulpeloos zonder de Heer om hem de weg te wijzen en in het gebed verbindt hij zich met de geest van de Alwijze. Tengevolge van zijn onvermoeid streven en zijn dynamisch geloof, is zo'n mens een maatstaf, volgens welke ieder van ons zichzelf kan oordelen, omdat zo'n mens zichzelf als niets beschouwt. Zo'n mens schrijft aan de Heer alle gedachten toe, die hem gegeven zijn voor het opbouwen van het Koninkrijk Gods en met engelengeduld ziet hij eerzaamheid en vooroordeel onder de ogen, in zijn hart verheugd over hetgeen hij ondervindt in het tegenwoordige en waarop hij vol vertrouwen hoopt in de eeuwige toekomst.

De aard van het volk uit deze primitieve periode, deze Gouden Eeuw, die Swedenborg "De Oudste Kerk" noemt, wordt beschreven in het eerste hoofdstuk van de *Arcana Coelestia*. Zij werden "geboren in de orde van hun schepping", hun intuïtie was een soort van "innerlijke gewaarwording". Liefde regeerde hun ganse gemoed, omdat hun wil en hun verstand als één handelden. Daardoor straalde alles wat een mens ook dacht, uit zijn aangezicht en ogen. Bedrog was een monsterachtige ongerechtigheid. Zij woonden in tenten en waren schaapherders. Elk huis was een Kerk van God en de vader was zowel priester als koning.³⁷³

Het was uit de geschriften van de afstammelingen van deze oudste volken, dat Mozes het scheppingsverhaal samenstelde en de geschiedenissen van de aartsvaders, die voor de vloed leefden. Want, evenals dichters, schep-ten zij er behagen in geestelijke verhalen samen te weven tot dramatische en allegorische vormen.

De vraag hoe het boze ontstond bij een geslacht van mensen bij wie alles goed was, wordt ook in de *Arcana* verklaard. De mens had een vrije wil en er was altijd de mogelijkheid om zich van een hoger vermogen naar een lager te keren en dat de heerschappij te geven. Dit is het dan ook wat in de loop van de tijd gebeurde. De afstammelingen van de kerk, voorgesteld door Adam, gingen niet voort met hun kennis aan de innerlijke, intuïtieve weg te ontleen. In plaats daarvan gaven zij gehoor aan het verleidelijke gefluister van de slang, dit is: hun eigen lagere natuur. Zij aten van de boom der kennis, dat is: zij begonnen geloof te schenken aan wat hun zinnen hun vertelden. De vrouw - die de zelfliefde uitbeeldt - verleidde de man - het redelijke gemoed - zodat het aandacht schonk aan de inblazingen van lagere liefden. Het eten van de verboden vrucht was het onderzoeken van dingen van het geloof door middel van eigen inzicht en ten slotte dreef dit het laatste nageslacht van de Adamietische "kerk" uit zijn hemels paradijs.

De stem van Jehovah werd nog gehoord in de tuin. Zij hadden nog de gave van de intuïtie, maar zij werden zich bewust van de zonde en, in hun schaamte, verborgen zij zich voor hun Maker. De aardbodem, hun uiterlijk of uitwendig gemoed, werd nu vervloekt. Zij aten brood in

het zweet van hun aanschijn en cherubijnen met vlam-mende zwaarden verhinderden hen om terug te keren tot de staat van kinderlijke onschuld, waarin zij vroeger geleefd hadden.

Het eerste mensenras was nu onderworpen aan boze invloeden, die in de loop der tijden hun afstammelingen naar de laagste diepten zouden trekken. Toch trad uit deze ellende en geestelijke armoede een hoop en een belofte te voorschijn. Het mensdom zou niet voor eeuwig verstoken zijn van zijn hemelse erfenis. Toen Jehovah God de slang vervloekte, voegde hij deze woorden er aan toe:

"En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en tussen haar zaad; dat zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen." (Genesis 3:15) "Het is heden ten dage niemand verborgen, dat dit de eerste profetie van de komst van de Heer in de wereld is; uit de woorden zelf is het ook duidelijk te zien." (Hemelse Verborgenheden 250).

Het gevolg zou zijn een onverbidelijke strijd tussen de slang der eigenliefde - de valstrikken van het lichaam en zijn zinnen - en de hemelse liefde met haar geloof. Maar in de volheid der tijden zal het zaad van de vrouw, de Heer in Zijn verheven Incarnatie, op aarde komen om Zelf de strijd op zich te nemen tegen de opgehoopte macht van al het boze in het verdorven menselijk geslacht om door overwinningen op deze "slang" het mensdom in zijn staat van ongereptheid te herstellen door Zijn Goddelijk Menselijke.

Het gemoed van deze oudste mensen werd uitsluitend geregeerd door liefde of verlangen, leert men ons. Toen zij dus langzamerhand van hun ongerepte staat vervielen en bezeten werden door boze aandriften, waren zij absoluut niet meer in staat zich te onthouden van boze daden noch hun boze verlangens te beteugelen. Hun wil was zo volkomen één met hun verstand, dat zij niet bij machte waren hun drang te zien uit de rechterstoel der rede en daardoor datgene, dat zij wensten te doen, te veroordelen. Hun gemoederen werden daarom overstromd door verschrikkelijke fantasieën en gevaarlijke begoochelingen van grootheid. Zij waren "Nephilim" of reuzen in hun eigen oog. Zij veronderstelden zichzelf goden te zijn en hun gedachten diengevolge goddelijk. Hun liefde tot God veranderde in geweldige haat tegen Hem en de eigenliefde nam hen volledig in bezit.

"En Jehovah zag, dat de boosheid des mensen menigvuldig was op de aarde, en al het gedichtsel der gedachten van zijn hart ten allen dage alleen boos was... en de aarde was vervuld met geweld..." (Genesis 6)

Het lot dat deze verdorven generatie te beurt viel, nam de vorm aan van een vloed, niet een fysieke vloed van wateren, zegt Swedenborg, maar een overstroming van boosheden en valsheden, die het eerste menselijk geslacht verstikten, waardoor hun verbinding met de hemel verbroken werd.³⁷⁴

Niet allen echter kwamen om. Er waren enigen, Noach

geheten, wier natuur een verandering onderging. Zij verloren het vermogen om openlijk met de innerlijke wereld te communiceren, maar zij ontvingen een nieuw vermogen, het geweten, dat in de plaats trad van de intuïtie. Het geweten stelde hen in staat los van hun eigen wil te begrijpen en te zien en daardoor de neiging tot het boze te weerstaan. Dit is het wat de Zilveren Eeuw kenmerkte, die de Gouden Eeuw opvolgde en die de Oude Kerk werd genoemd. De mensen van die kerk waren "geestelijk" in aanleg, in plaats van "hemels", leert men ons. Zij werden niet geleid door dromen en visioenen, maar door leerstellig onderricht, dat zich aan hun verstand aanpaste, verwijderd of als het ware los van hun zelfgeleide wil. Alles wat zij deden, moest nagevorst worden in het licht van de rede, in plaats dat het instinctief tot hen kwam door intuïtie. Zij leidden hun wijsheid af van wat zij van hun voorgangers overgeleverd gekregen hadden en daardoor bewaarden zij de wijsheid van de Oudsten onder de gedaante van legenden en overleveringen. Deze overleveringen brachten zij ten slotte over in afbeeldingen in steen en hout. Daardoor werden zij de uitvinders van het schrijven, of van de hiërogliefen, door hun ideeën middels symbolische afbeeldingen te schilderen: de oorsprong van de kunst. Deze Oude Kerk, zegt Swedenborg, was verspreid over het gehele land Kanaän en alle omringende naties, zoals Assyrië, Egypte, Babylonië, Chaldea, Mesopotamië, Syrië en verder weg, tot Griekenland en Rome.³⁷⁵

Maar in de loop der tijden kwam ook de Oude Kerk tot verval. De waarheden van de godsdienst ontaardden in louter zaken van het geheugen en na verdere ontaarding, veranderden zij in afgodendienst. Dit was de oorsprong van het wijd verspreide veelgodendom van de volkeren aan de Middellandse Zee. Isis en Horus, Diana en Athene, Dagon en Astaroth namen de plaats van God in. Wat overbleef was louter de schaal van het ding, dat oorspronkelijk zo'n rijke, geestelijke inhoud had bevat. Ten laatste verrees een natie, leert men ons, wier gemoed niets geestelijks meer had, een natie, wier deugd bestond in niets anders dan gehoorzaamheid.

De Israëlitische natie werd door de Heer gevormd tot een "vertegenwoordiging van een Kerk", waarin de kennis van dingen, die vroeger de wijsheid zelf van het menselijk geslacht hadden uitgemaakt, als in een schrijn bewaard kon worden. Hun werd, als kinderen, precies verteld wat zij moesten doen en hoe zij zich moesten gedragen volgens hun riten en hun representatieve aanbidding met het wassen van potten en offeren van dieren. Want in deze laagste van alle vormen van godsdienst beoogde God Zijn Eigen Komst in de wereld te maken, in menselijke vorm.

Dit is, op een algemene wijze, de idee die door de eerste elf hoofdstukken van Genesis loopt, zoals beschreven in de *Arcana Coelestia*. Adam en Noach waren niet twee personen, maar twee godsdienstige tijdperken. Het verhaal is niet historisch, maar alleen in uitbeelding waar,

zegt Swedenborg.³⁷⁶ Want de oude geïnspireerde overleveringen, waaruit Mozes deze elf hoofdstukken overnam, waren samengesteld door een volk, dat alles neerschreef in symbolische taal met niet de minste gedachte dat er historische juistheid aan toegeschreven zou worden. Deze overlevering of het Oude Woord moet derhalve op geen enkele wijze zo begrepen worden, dat het letterlijke of wetenschappelijke waarde zou hebben.

De werkelijke geschiedenis begint met het verhaal van Abraham, die, ofschoon verteld als een historische gebeurtenis, eveneens een innerlijke zin of betekenis bevat, geheel en al verschillend van die van het historische verhaal. Het moet los van de letter begrepen worden, alsof de letter niet bestond! Abraham was meer dan Abraham, Jacob meer dan Jacob.

Tussen de hoofdstukken van zijn boek laste Swedenborg vele van zijn geestelijke ondervindingen in, die hij even belangrijk achtte als de uiteenzettingen van de Schrift. Hij koesterde geen illusies wat betreft de moeilijkheid om anderen te overtuigen van de waarheid van deze ondervindingen, maar de mogelijkheid dat zij verworpen zou worden, verhinderde hem niet om te laten drukken en publiceren wat hij wist over het leven na de dood.

Hij verhaalt veel verbazingwekkende dingen over geesten en engelen en over de hemel en de hel, voorvallen die veelal overgenomen zijn uit verslagen in *Het Geestelijk Dagboek*. "Dit mag inderdaad ongelofelijk schijnen, maar toch is het waar," zegt hij na één van deze verhalen.³⁷⁷

Aan geesten en engelen was het vergund door mijn ogen de dingen te zien, die in de wereld zijn en wel zo duidelijk als ik ze zelf zag, voorts ook de mensen met mij te horen spreken. Het kwam soms voor, dat enigen van hen hun vrienden, die zij in het leven van het lichaam gehad hadden, door mij zo geheel en al tegenwoordig zagen als vroeger, en er versteld van stonden; sommigen zagen ook hun echtgenoten en kinderen en wilden dat ik dezen zeggen zou, dat zij dichtbij waren en hen zagen en dat ik hun mededeling zou doen van hun staat in het andere leven; maar het was mij verboden om het hun te zeggen... dat zij op deze wijze werden gezien, deels om deze reden, dat zij gezegd zouden hebben dat ik ijldde of gedacht had dat het hersenschimmen waren, want ik was mij wel bewust, dat zij, hoewel zij het met de mond zouden beamen, nochtans in hun hart niet geloofden, dat er geesten bestaan of dat de doden zijn opgestaan.

Toen mij voor het eerst het inwendige gezicht geopend was en zij door mijn ogen de wereld zagen en de dingen die in de wereld zijn, waren de geesten en engelen dermate verbaasd, dat zij het een wonder der wonderen noemden en van een nieuwe vreugde vervuld werden, omdat op deze wijze gemeenschap van de aarde met de hemel en van de hemel met de aarde mogelijk werd gemaakt. Deze verrukking hield ettelijke maanden stand, maar sinds zij er vertrouwd mee zijn geraakt, verwondert

het hun niet meer... Hieruit kan blijken, dat de mens zo geschapen werd, dat hij, terwijl hij op aarde onder de mensen leeft, tegelijkertijd ook in de hemel onder de engelen zou kunnen leven en omgekeerd... Maar aangezien de mens zo lichamelijk is geworden, heeft hij de hemel voor zich gesloten.

Wanneer de mens sterft, "worden de levensbestanddelen, zodra de inwendige lichaamsdelen koud worden, aan de mens onttrokken, waar ze ook mogen zijn, zelfs al waren ze in duizend labryntvormige windingen verscholen... zodat niets van de levensbestanddelen kan achterblijven..." Daar de geest van de mensen uit organische vormen bestaat, veronderstelt de mens, die in de andere wereld komt, dat hij nog in hetzelfde lichaam leeft met aandoeningen en gedachten geheel gelijk aan die, welke hij in de wereld ondervond.³⁷⁸

De nieuw aangekomen geest wordt eerst ontvangen door engelen en goede geesten, maar, daar hij vrij is om zich met zijn gelijken te verbinden, komt hij langzamerhand in zijn eigen verrukkingen en liefhebberijen en vervolgt een leven gelijk aan dat, wat hij in het lichaam geleid had. Er zijn drie hemelen, elkaar opvolgend in innerlijker en zuiverder graad en elke hemel onderscheiden in ontelbare gezelschappen, die geregeerd worden door de harmonie van wederkerige liefde. De Heer verschijnt daar als een zon, de bron van alle onuitsprekelijke verrukkingen in ontelbare zegeningen van engellijk leven. Er zijn ook drie hellen, waarvan de inwoners gegroepeerd worden overeenkomstig de hebzucht en fantasieën, waarin zij wensen te zijn - haat, wraak, wreedheid, overspel, bedrog, diefstal, gierigheid en andere boosheden. In het midden tussen hemel en hel is "de wereld der geesten", waar de zielen die pas de wereld verlaten hebben, het eerst aankomen. Op die tijd, zegt Swedenborg in 1750, was zij vol van boze geesten uit de Christelijke wereld, die "nauwelijks iets anders denken en beramen dan hoe de grootste te worden en alle dingen te bezitten" - een teken dat het Laatste Oordeel op handen was.

Het eerste deel van de *Arcana Coelestia* verscheen in Londen gedurende de zomer van 1749 en werd verkocht door de drukker John Lewis op de Paternoster Row. Evenals andere werken van Swedenborg wanneer hij een nieuw onderwerp aansneed, was ook de *Arcana Coelestia* anoniem. Maar in tegenstelling tot vroeger hield de anonimiteit stand. Swedenborg had geleerd hoe hij zijn naamloosheid moest beschermen, terwijl hij zijn gedachten aan de wereld schonk. Het 640 kwarto bladzijden tellende deel werd voor slechts zes shillings verkocht, niet gebonden - werkelijk een te lage prijs volgens de drukker, daar, zoals hij in een advertentie zegt, het werk op "een grootse en weidse manier gedrukt is. Maar het was de besliste opdracht van de edelmoedige auteur, dat het zo zou zijn, want het ontbreekt hem noch aan geld, noch aan moed om zijn prijzenswaardige onderneming uit te voeren."³⁷⁹

In september 1749 bevatte de *London Magazine*, of *Gentleman's Monthly Intelligencer* een kort artikel over het eerste deel van de *Arcana Coelestia*. Dit waren de eerste vruchten van Swedenborgs opdracht. Hij had door middel van de pers aan de wereld de boodschap afgeleverd, die hem langs goddelijke weg gegeven was om over te brengen. De eerste verkopen waren zelfs minder dan hij verwacht kon hebben, ofschoon zijn verwachtingen niet hoog gespannen geweest waren.

In een memorandum in zijn *Dagboek* schreef hij: "Uit een brief die ik ontving, vernam ik dat in twee maanden tijd niet meer dan vier exemplaren verkocht waren en dit werd aan de engelen bekend gemaakt. Zij verwonderden zich daar inderdaad over, maar zeiden dat het aan de Voorzienigheid van de Heer moest worden overgelaten, die zodanig was dat niemand gedwongen mocht worden, ofschoon het gedaan zou kunnen zijn, maar dat het niet gepast was dat iemand anders mijn werk eerder zou lezen dan zij, die geloofden, en dat dit geweten zou kunnen worden uit wat gebeurd was bij de komst van de Heer in de wereld, Die in staat was de mensen te dwingen Zijn woorden en Hemzelf te ontvangen, maar toch niemand dwong, wat ook het geval was met betrekking tot de apostelen. Maar toch werden er gevonden die wel wilden ontvangen, namelijk zij die geloofden, tot wie de apostelen dan ook gezonden werden..."³⁸⁰

Op een andere plaats bespreekt hij uitvoeriger hoe zijn leerstellingen door de mensen ontvangen zouden worden: "Boze geesten gaven op arglistige wijze te verstaan, dat niemand deze dingen zou begrijpen, maar dat men ze zou verwerpen... Er zijn vijf soorten van opneming. Tot de eerste behoren zij, die geheel en al verwerpen en vijanden van het geloof zijn. Dezen verwerpen ze, omdat ze niet tot hun gemoed kunnen doordringen. Een andere klasse is verrukt met de nieuwe dingen als curiositeiten. Een derde soort ontvangt ze verstandelijk, maar blijft, wat het leven betreft, nog evenals tevoren. Een vierde klasse ontvangt dusdanig dat ze hen doordringen tot verbetering van hun leven en een vijfde klasse ontvangt de nieuwe dingen met vreugde en bevestigen zich daarin."³⁸¹

Ofschoon de wijsheid uit de hemel geen grote beroering te weeg bracht in het Londen van Goldsmith en Gainsborough, was er één man, die de nieuwe boodschap met vreugde ontving. Zijn naam doet iets van geringe waarde veronderstellen, maar zijn waarde was bij lange niet gering. Stephen Penny is de eerste persoon, waarvan bekend is dat hij de nieuwe openbaring heeft aanvaard.

Op 15 oktober 1749 schrijft hij uit Dartmouth een brief, waarin hij uitdrukking geeft aan "de buitengewone graad van genoeg", die het lezen van de *Arcana Coelestia* hem verschaft heeft en hij vraagt om hem het vervolg toe te zenden. "Ik heb lang vurig gewenst om het historische deel van het Oude Testament te zien... bewezen even verrukkelijk, opbouwend en noodzakelijk te zijn als het Nieuwe voor de kennis van Christenen... Maar de ver-

lichte auteur... moet een aanzienlijk leger van tabberdmannen verwachten, die hun pen tegen hem opnemen. Het is een zegen dat hun macht wordt voorgeschreven binnen onoverschrijdbare grenzen."³⁸²

Deze enthousiaste brief was voor de drukker zeer welkom en hij haastte zich om hem met Kerstmis op te nemen in de *London Daily Advertiser*!

Ook anderen kwamen onder de indruk van de *Arcana*. "Spoedig na de publikatie van de heer Penny's brief vervogde zich een ernstige, oordeelkundige en geleerde oude heer bij de boekverkoper en vroeg wie de auteur van het boek was. Hij zou buitengewoon verheugd zijn als hij kennis met hem kon maken, want, verklaarde hij ernstig, 'ik heb mijn ganse leven nog nooit zo'n verbazingwekkend man gezien of van hem gehoord of gelezen!'"

Lewis verwachtte ongetwijfeld een grote verkoop van dit boek, waarvan hij zegt dat het bedoeld is zo'n verklaring van de gehele Bijbel te geven als nooit tevoren in enige taal werd geprobeerd. Hij geeft in zijn "Bekendmaking" toe dat "de Engelse natie overvloedig is in het geven van commentaar op en verklaringen van de Heilige Bijbel, maar toch... deze auteur heeft een nieuw pad gebaad door de peilloze diepte van de Heilige Schrift, dat geen mens ooit tevoren betreden heeft. Hij laat zich noch in met andere uitleggers, noch neemt hij iets van hen over. Zijn gedachten zijn alle alleen van hem. Maar de *Arcana* is niet een boek dat bij een oppervlakkige en vluchtige lezing begrepen kan worden. De gedachten van deze auteur zijn subliem en diep. Laat de lezer ze nog eens en nog eens bestuderen en zij zullen een indrukwekkende maaltijd opleveren voor een vroom gemoed."

Lewis geeft ons enige belangrijke bijzonderheden: "Ofschoon de auteur van de *Arcana Coelestia* ongetwijfeld een zeer geleerd en groot man is en zijn werken in hoge mate gewaardeerd worden door de literati, toch onderscheidt hij zich niet minder door zijn bescheidenheid dan door zijn grote talenten, zodat hij niet duldt dat zijn naam publiek gemaakt wordt... Hoe dit grote werk, de *Arcana Coelestia*, zal slagen in de wereld, is met geen mogelijkheid op het ogenblik vast te stellen, als alle mannen der wetenschap van hetzelfde gemoed waren als de openhartige en vrome heer Penny van Dartmouth, behoeven wij het succes niet te vrezen..."

In februari 1750 was Swedenborg klaar om met het drukken van het tweede deel te beginnen, waaraan hij vermoedelijk in Engeland begonnen is, terwijl hij toezicht hield op het drukken van het eerste deel. Hij besloot om het in een Engelse editie te publiceren tegelijkertijd met de Latijnse tekst en om het publiek beide in afleveringen voor te leggen, in plaats dat het zou moeten wachten op het tweede deel totdat dat geheel klaar was. In Lewis' verklaring in zijn "Bekendmaking voor het Tweede deel" - waaruit de vorige aanhalingen genomen zijn - zegt hij, dat Swedenborg twee honderd pond voor-

uitbetaalde om het eerste deel te drukken en hetzelfde bedrag voor het tweede deel. Het mag verondersteld worden dat de idee van de Engelse editie voortspoot uit het brein van de uitgever zelf behoudens de verklaring van een betrouwbaar getuige, die het bewijs leverde dat de vertaling van het zestiende hoofdstuk van Genesis werd verzorgd "door de heer John Merchant, een letterkundig heer van goed karakter, volgens de uitdrukkelijke wens van de auteur zelf, die hem voor zijn moeite beloofde."³⁸³

De Engelse tekst luidde: "*Arcana Coelestia or Heavenly Secrets, which are in the Sacred Scriptures or Word of the Lord, laid open... together with the wonderful things that have been seen in the world of spirits and in the heaven of Angels. I., 1750. Price eightpence.*" Slechts enkele exemplaren van deze zeldzaamheid zijn bewaard gebleven tot op deze dag. Eén ervan is Swedenborgs eigen exemplaar, dat nu in de Koninklijke Bibliotheek te Stockholm is. Een andere is in de bibliotheek van de Academie van de Nieuwe Kerk te Bryn Athyn, Pennsylvania.

Het manuscript exemplaar voor het drukken van de Latijnse tekst van het tweede deel werd van Frankrijk uit, waar Swedenborg de winter doorbracht, naar Londen gezonden. Het schijnt dat in de herfst van 1749, nadat het eerste deel van de *Arcana* de pers verlaten had, Swedenborg de raad kreeg van zijn geneesheren een noodzakelijke rust te nemen en dat hij het volgend jaar doorbracht in de deftige badplaats Aken.

Verscheidene brieven werden aan dat adres verzonden door zijn vriend Joachim Wretman, een Zweeds koopman in Amsterdam, die als zijn agent optrad. Een brief van februari 1750 toont aan, dat Swedenborg voorbereidingen maakte om naar zijn vaderland terug te keren en maakt melding van een pak boeken dat voor hem vastgehouden werd om op zijn doorreis door Amsterdam mede te nemen.³⁸⁴ Evenals veel personen van aanzien in die tijd, was Wretman een liefhebber van zeldzame planten en bloemen en hij was nu bezig Swedenborgs opdracht uit te voeren voor zaden en bloembollen, die in de tuin van de auteur in Stockholm geplant moesten worden. Bespeurde Swedenborg misschien een "overeenstemming" tussen deze kleine aardse zaden en die kostbare hemelse, die door zijn bemiddeling geplant werden in de gemoederen van de mensen - de pas onthulde hemelse verborgenheden?

Een beknopte biografie in het Nederlands, door G. Barger, over het leven en werken van Swedenborg is te vinden op internet www.swedenborg.nl

Deze navolgende woordenlijst bevat een aantal trefwoorden die veelvuldig voorkomen in de Werken van Emanuel Swedenborg. De woorden en begrippen hebben soms een andere of een meer specifieke betekenis dan die in de dagelijkse omgangstaal gebruikelijk is.

Met 'de Werken' wordt hierna bedoeld:

de Geschriften van Emanuel Swedenborg.

De oorspronkelijke trefwoordenlijst is opgesteld door **Rev. W. Cairns Henderson** en is in de jaren '30 van de 20ste eeuw ontstaan. Deze lijst is vertaald uit het Engels, bewerkt en uitgebreid door Henk Weevers.

A aanbidding, verering

Innerlijke aanbidding, wat de eigenlijke verering is, is een voortdurende activiteit van liefde tot de Heer. Uiterlijke aanbidding is een leven van naastenliefde. Gemeenschappelijke en persoonlijke verering is een vroom leven leiden en de rituelen van de eredienst zijn de gewaden van die verering. Hoewel rituelen noodzakelijk zijn, zijn ze toch niet de essentiële elementen van de verering. Zoals gewaden, kunnen rituelen worden aangepast en behoeven niet voor iedereen hetzelfde te zijn.

aandoening, neiging (zie ook: begeerte)

Deze term wordt op twee verschillende wijzen gedefinieerd. Filosofisch is een aandoening de verandering van de staat van de organische substanties van de geest- dit idee is fundamenteel voor het concept dat een aandoening iets stoffelijks is. In de Werken wordt deze term echter gebruikt als een afleiding van de liefde van een mens. Als uitwendige aandoeningen die tot het lichaam behoren worden genoemd: verlangen, begeerten en vreugden. De aandoeningen die dieper, innerlijker liggen behoren tot het gemoed (gemoedstoestanden) en worden natuurlijke aandoeningen genoemd. Tenslotte aandoeningen die innerlijk zijn en tot het redelijk gemoed behoren zijn geestelijke aandoeningen. De andere definitie is deze: een aandoening is de voortdurende invloed van de liefde. De mens ervaart zijn liefde niet als zodanig maar deze wordt alleen zichtbaar in zijn neigingen en dus wat hij denkt, zegt en doet. Maar in elke toestand, of situatie waarin hij verkeert, wordt hij beïnvloed door het kwade en het valse of door het goede en het ware. Het eigen boze en valse en het goede en ware van de mens reageert daarop. Daarom wordt er in de Werken gesproken over de aandoening ván het ware, en niet de aandoening vóór het ware.

aangeboren goedheid

Het woord aangeboren wil zeggen: 'bestaan vanaf de geboorte'. De uitdrukking wordt in de Werken gebruikt, om het natuurlijk goede te beschrijven dat bij de mens meegeboren wordt en wat op zichzelf

slechts een dierlijk goede is en dus ook bij de dieren aanwezig is en zelfs ook bij volkeren met het slechtst denkbare geloof en leven. Aangeboren goedheid wordt gekenmerkt door het feit dat het inwendige boosheid is. Hierdoor wordt het onderscheiden van het geestelijk goede in het natuurlijke vlak, wat niet is aangeboren maar verkregen is door de wedergeboorte. Dit is het werkelijke, natuurlijk menselijke goede of het goede van het natuurlijke. Het is dit aangeboren goede dat door bepaalde psychologische en opvoedkundige theorieën, abusievelijk wordt gehouden voor het werkelijke goede. Deze theorieën beweren dat het goede eigen is aan de mens en dat dit tot volle wasdom zal kunnen komen als er geen obstakels zijn in de ontwikkeling van de mens.

advent (komst van de Heer)

De komst van de Heer in de wereld wordt genoemd 'de morgen'. Deze komst is niet een komst in Persoon, maar in het Woord, dat uit Hem is en dus Hijzelf is. Dat is het begin van een Nieuwe Kerk, ook genoemd 'De dag van Jehovah'. Onder 'de komst van de Zoon des Mensen in de wolken des hemels met kracht en heerlijkheid', wordt verstaan, de tegenwoordigheid van de Heer in het Woord, en openbaring. Door de wolken des hemels wordt de letterlijke zin van het Woord aangeduid, en door de heerlijkheid de geestelijke zin. De geestelijke zin van het Woord handelt over de Heer alleen en over Zijn Rijk

afflux – toevloeien (zie ook: influx)

Het goede en het ware kunnen niet instromen bij degenen die in een helse toestand verkeren, maar ze vloeien hen wel toe en leiden hen op deze wijze. Dit toevloeien of vloeien naar en niet het invloeien wordt bedoeld met afflux. De term wordt gebruikt om een duidelijk verschil aan te geven voor deze werking van het goede en het kwade en die andere werking waarbij deze invloeien in het gemoed; dit laatste wordt dus influx genoemd. De uitdrukking wordt daarom gebruikt, om de wijze waarop de Heer de hellen leidt, te omschrijven, en volgens hetzelfde algemeen principe van de vloeijing van het kwaad naar het gemoed van diegenen die innerlijk goed zijn maar een reiniging ondergaan door een aangrijpen van het gemoed. Er is nog een gebruik dat onder hetzelfde principe valt: van hetgeen het gemoed bereikt vanuit de natuurlijke wereld wordt gezegd dat dit door afflux is, onderscheiden van hetgeen dat door de geestelijke wereld invloeit, wat influx is. Een begrip dat hieraan verwant is, is efflux, hetgeen betekent 'uitvloeien'. Het wordt op twee manieren gebruikt: het goede en het ware van de Heer vloeien in door influx door de innerlijke mens en zouden dan naar buiten moeten vloeien door de uiterlijke mens in de wereld in de vorm van nutten en naastenliefde. Dit uitvloeien wordt

bedoeld met efflux en de universele wet is dat influx altijd volgens de efflux is.

algemeen, bijzonder, specifiek

Hiermee wordt aangegeven dat het lichaam, de uitwendige zintuigen en handelingen, algemeen zijn, het natuurlijk gemoed en de dingen die daarbij behoren zijn bijzonder, terwijl het redelijk gemoed en alles wat erbij behoort, specifiek is. Het is volgens de goddelijke orde dat er moeten zijn: algemeenheden en bijzonderheden en dat beide tezamen moeten zijn in elk geschapen iets; anders kan het bijzondere niet bestaan. In het geval van de mens moet het bijzondere omgeven worden door het algemene om te kunnen blijven bestaan.

almacht

De Heer zei: 'Alle dingen zijn Mij overgegeven van de Vader' (Mattéüs 11:27). 'Mij is gegeven alle macht in de hemel en op aarde' (Matth 28:18). De gestrekte arm staat voor de almacht van God. God Shaddai: God de Almachtige. Door Zijn Almacht bewerkt en voert Hij alle dingen uit. De Almacht van God in het heelal gaat voort en werkt volgens de wetten van Zijn goddelijke Orde.

alomtegenwoordig

God is alomtegenwoordig in de warmte en het licht van de Zon van de geestelijke wereld. Hij is in het midden daarvan. Alle begrip over alomtegenwoordigheid en almacht dient te zijn ontdaan van elke gedachte over tijd en plaats; in de geestelijke wereld zijn ruimte en tijd verschijningen. De Heer is alomtegenwoordig door en in Zijn Licht, want de goddelijke Liefde en de goddelijke Wijsheid zijn niet op een plaats, maar zijn daar waar ze worden ontvangen en overeenkomstig de ontvangst. De natuur is gescheiden van God, niettemin is Hij daarin alomtegenwoordig, nauwelijks anders dan zoals het leven tegenwoordig is in alle substantie en materie van de mens, ofschoon het zich daarmee niet dooreen mengt.

alwetend

God is alwetend, dat wil zeggen dat Hij bemerkt, ziet en alles weet van elk en alle dingen, zelfs de geringste die gedaan worden volgens de orde en hierdoor ook de dingen die tegen de orde zijn. Alwetendheid is oneindige wijsheid.

Apostolische geloofsbelijdenis

De Apostolische Kerk kende in het geheel geen drie-eenheid van personen, of van drie personen van eeuwigheid af. In deze belijdenis wordt niet gesproken van een Zoon geboren vanuit het eeuwige, maar alleen van een Zoon ontvangen van de Heilige Geest en geboren uit de Maagd Maria. Deze geloofsbelijdenis werd geschreven na de tijd van de apostelen.

Athanasius

De geloofsbelijdenis van Athanasius. Deze geloofsbelijdenis ontstond tijdens het Concilie van Nicea in het jaar 325, waarbij uit het geloof van de Goddelijke Drievuldigheid, het geloof in drie goddelijke personen ontstaan is, waarvan ieder afzonderlijk God is. Het was een poging om de ketterij van Arius tegen te gaan, die het goddelijke van de Heer in Zijn Menselijke, ontkende.

Avondmaal (het Heilig)

De mens die tot de Heer opkijkt en berouw toont, wordt door dit meest heilige verbond met de Heer binnengeleid in de hemel. Dit mysterie kan als volgt begrepen worden; het brood en de wijn bewerken dit niet, daarin is niets heiligs aanwezig, maar natuurlijk brood en hemels brood corresponderen met elkaar, net als natuurlijke wijn en hemelse wijn. Het hemelse brood is het heilige van de liefde en de hemelse wijn is het heilige van de wijsheid of het geloof; beide van de Heer en beide zijn de Heer. Daardoor is er verbinding van de Heer met de mens en van de mens met de Heer, niet met het brood en de wijn, maar met de liefde en het geloof van de mens die berouw toont: en verbinding met de Heer is eveneens een binnenleiden in de hemel.

Wat is meer bekend dan dat de mens alvorens tot het Heilig Avondmaal te gaan zich dient te onderzoeken, zijn zonden leert kennen en erkennen en een nieuw leven wil leiden. Degenen die waardig tot het Heilig Avondmaal gaan zijn in de Heer, en de Heer in hen, dus door het Heilig Avondmaal is er een verbinding als gevolg daarvan met de Heer.

B banden, boeien

Hiermee worden de aandoeningen van de mens bedoeld: niet omdat het ketenen zijn, maar omdat ze de mens binden aan wat hij liefheeft en hem afhouden van hetgeen tegengesteld is, en hem zo binnen hun grenzen houden. In de Werken worden drie soorten 'banden' beschreven. Uitwendige banden zijn die van de burgermaatschappij, angst voor de wet en voor het verlies van reputatie, bezittingen en het leven. Uitwendige banden komen vanuit het weten van de waarheden van het geloof; inwendige banden, die ook de 'banden van het geweten' worden genoemd, zijn aandoeningen van het goede met haar waarheid. Alleen de hemelse mens heeft geen banden, hij verheugt zich in een levende aanschouwing.

barmhartigheid, mededogen

(zie: naastenliefde)

begeerte

Een term die behouden dient te worden als een treffend en belangrijk onderscheidend woord, ook al doet het enigszins ouderwets aan. Begeerte is kwaad dat men wil, niet zozeer het kwaad van de wil zelf, als wel de voortdurende begeerte tot kwade dingen. Het leven dat erin wordt geblazen komt door de

eigenliefde en de liefde voor de wereld en die onderhouden dit. De verschillende en onderscheiden boze dingen die het dominerende boze uitmaken, worden begeerten genoemd. Eveneens worden de afleidingen van een helse liefde, wat aandoeningen zijn van het boze en het valse, begeerten genoemd. De term aandoening is gereserveerd voor het goede en het ware.

bekennen, bekentenis

Deze term heeft twee betekenissen: het bekennen of erkennen van de Heer en de schuldbekentenis of biecht van zonden. Het eerste kan een eenvoudige verklaring zijn van het geloof van iemand voor de Heer, maar innerlijk bekennen houdt in vernedering en de aandoening van het goede. Het bekennen van zonden is het weten van boosheden, deze in zichzelf te herkennen en bevestigen, zichzelf schuldig weten en zichzelf te oordelen ten gevolge van deze boosheden. Dit gaat dus verder en is persoonlijker dan een algemene en oppervlakkige biecht die de mens erkent als hij zichzelf zondig vindt zonder zijn specifieke zonde te kennen.

berouw

Zoals deze term in de Werken wordt gebruikt, heeft het een zeer verschillende betekenis ten opzichte van de gebruikelijke betekenis. Normaal wordt het geassocieerd met spijt, wroeging en gewetensangst over zonden die in het verleden zijn begaan. Maar, de Werken definiëren berouw als het belijden van zijn zonden voor God, waarbij nederig gebeden wordt om vergeving. Vervolgens hiervan wordt afzien door een nieuw leven te leiden volgens de leringen van de naastenliefde en het geloof. Dit proces dient, om effect te hebben, voorafgegaan te worden door zelfonderzoek. Het ware berouw bestaat daarin, niet alleen de gedachten, woorden en daden van zijn leven te onderzoeken, maar ook de bedoelingen van zijn wil. Ophouden met de boosheden die men heeft beleden is de eigenlijke essentie van berouw. De leringen maken duidelijk dat de boosheden die de mens eerlijk berouwt, degene zijn die hij met vreugde vermijdt, als deze zich aandienen, en hij vrij is om ze te begaan.

burgerlijk

Het deel van het leven van de mens dat valt onder de regels van de wet van een land, wordt bedoeld met het burgerlijke leven, onderscheiden van het morele en het geestelijke leven die onderworpen zijn aan hogere wetten. Er worden enkele samengestelde vormen in de Werken gebruikt: het burgerlijk goede, is het goede van het leven in overeenstemming met de wetten van het land, dat een mens een inwoner van de wereld maakt. Burgerlijke dingen behoren tot de staat en zijn verbonden met de statuten van de wereld, de wetten en regels die mensen samen binden zodat een goed georganiseerde maatschappij kan worden gevormd. Burgerlijke waarheden zijn gerelateerd aan de zaken

met betrekking tot de regering en het rechtswezen van een staat, in het algemeen tot rechtvaardigheid en gelijkheid.

C Christus

Uit het Grieks overgezet betekent dit: De Gezalfde, en de naam is de vertaling van het Hebreeuwse Messias. Onder Christus wordt het Goddelijk Menselijke van de Heer verstaan, omdat Christus de Messias is: 'Wij hebben gevonden de Messias, hetwelk is, indien gij het overzet, de Christus' (Joh. 1:42), en op vele andere plaatsen.

cognitie

Ofschoon deze term vaak vertaald wordt als 'kennis' of 'leren kennen', heeft het wel een beperkte en heel precieze betekenis en het geeft een belangrijk onderscheid aan. Cognities is een begrip dat tussen wetenschappelijkheden/kennis ligt en waarheden. In deze context zijn wetenschappelijkheden de feiten van het Woord van het Oude en Nieuwe Testament en de Werken. Cognities zijn deze feiten, maar dan georganiseerd in ideeën. Als deze ideeën erkend worden door het verstand en men deze dus werkelijk heeft leren kennen en er dus een bewustwording heeft plaatsgevonden en als de mens zich hierin bevestigt en er vervolgens naar leeft, dan worden het waarheden. Dus cognities zijn alle ideeën die we ons vanuit het Woord hebben gevormd, maar die ons nog niet eigen zijn geworden doordat ze nog niet tot en in het leven zijn gebracht.

correspondentie, overeenstemming (zie bijlage)

Daar deze term een fundamentele lering dekt die alleen maar in de Werken voorkomt, dient de betekenis ervan duidelijk begrepen te worden. Het basisidee is eenvoudig. Een correspondentie is zowel een causale relatie als een functionele relatie tussen het Goddelijke en het geestelijke of tussen iets geestelijks en iets natuurlijks. Als een natuurlijk voorwerp, een activiteit of fenomeen het effect is waarvan een geestelijk iets de oorzaak is, en als die twee overeenkomende nutten verrichten voor respectievelijk het lichaam en de ziel, wordt gezegd dat ze een correspondentie hebben of corresponderen. Het natuurlijke correspondeert met het geestelijke en is de correspondent. Correspondentie is daarom ook de wet of wijze van influx. Anders gebruikt betekent deze term een overeenstemming die influx mogelijk maakt, zoals waar gezegd wordt dat het uitwendige van de mens moet afnemen om te corresponderen met het inwendige.

Daar de termen voorstelling en aanduiding met elkaar verwant zijn, is het nuttig om dat hier op te merken en de verschillen ervan te bespreken. Als een natuurlijk iets zijn oorzaak afbeeldt op een ander niveau en in een andere vorm, wordt gezegd dat het een

voorstelling is. De voorstelling is dus niet het voorwerp dat wordt voorgesteld. In het algemeen kan men zeggen dat dingen een correspondentie hebben; personen en hun daden, in het Woord, stellen voor; en de eigenlijke woorden in de Heilige Schrift die symbolen zijn voor dingen, personen en daden of gebeurtenissen, betekenen of hebben betekenis.

D Decaloog

De tien geboden of de Tien Woorden van de Decaloog bevatten alle dingen die behoren tot de liefde tot God en alle dingen die behoren tot de liefde voor de naaste. Deze samenvatting van alle dingen van de godsdienst was op twee tafelen gegrift, waarvan de éne alle dingen bevatten die God betreffen en de andere alle dingen die de mens betreffen. In de Israëlitische Kerk was de Decaloog allerheiligst. Het bevat in de letterlijke zin de algemene voorschriften van de leer en van het leven, zoals die in elke cultuur op aarde bekend is; maar in de geestelijke en hemelse zin op alomvattende wijze alle voorschriften ter wille van Hem en ter wille van de mens opdat die gezaligd kan worden. Het getal tien staat voor ‘alle dingen’ en ‘woorden’, betekenen waarheden.

doctrine, dogma, leerstuk

Meestal wordt deze term geassocieerd met abstracte theologie, maar niets kan verder van de waarheid zijn. De doctrine of leer is alles wat in het Woord wordt onderwezen betreffende de wijze waarop de Heer aanbeden dient te worden en hoe de mens moet leven zodat deze onttrokken kan worden aan de hel en binnengeleid in de hemel. De leer heeft daarom een essentiële relatie tot het leven, en het goede van het leven bestaat niet zonder dit. Het is wel noodzakelijk om een onderscheid te maken tussen de ‘leer van de echte waarheid’ en wat bekend staat als ‘afgeleide leer’. Met de eerste wordt bedoeld datgene wat duidelijk blijkt volgens de letter van de goddelijke openbaring en wat daar uit kan worden gehaald en zo geformuleerd tot een systematische doctrine door zorgvuldige vergelijking van de tekstgedeelten en een inrichting ervan in een logische orde en opeenvolging. De afgeleide leer, aan de andere kant, is de formulering waarin de kerk het inzicht van wat de Werken betekenen weergeeft. Het verschil en dat is een belangrijk verschil, is dat de doctrine van de werkelijke waarheid een goddelijke autoriteit heeft, een afgeleide doctrine heeft dat niet, daar het bestaat uit menselijke conclusies en eindig is en feilbaar.

doop

Degenen die menen dat de doop bijdraagt tot zijn verlossing, en niet is in de waarheden van de kerk en niet leeft volgens deze waarheden, is bezijden de waarheid. De doop is immers een uitwendig iets, dat

zonder enig innerlijks niet bijdraagt tot zijn redding, maar het draagt er wel toe bij als het uitwendige verbonden is met een inwendige. De inwendige betekenis van de doop is, dat door middel van waarheden uit het Woord en een leven volgens die waarheden, fouten en gebreken worden verwijderd door de Heer en de mens wedergeboren wordt, zoals de Heer ons leert (Matthéüs 23:26,27). De doop van de mens betekent dus wedergeboren worden door verzoeking, terwijl de doop van de Heer betekende de verheerlijking van Zijn lichamelijke door verzoeking. Het eerste nut van de doop is de introductie in de christelijke Kerk, en tegelijkertijd de invoeging onder de Christenen in de geestelijke wereld. Er bestaat onder sommigen een geloof dat alleen in de Kerk gedoopte kinderen in de hemel komen. Deze zijn zich er echter niet van bewust dat niemand de hemel of geloof ontvangt door de doop, de doop is immers slechts een teken en een gedenken dat de mens kan worden wedergeboren door de goddelijke waarheden die in het Woord worden verkondigd in de Kerk. Laten dezen daarom weten dat elk kind, waar ook geboren, in of buiten de Kerk, van vrome of niet vrome ouders, wordt ontvangen door de Heer als hij sterft en wordt opgevoed in de hemel volgens de goddelijke orde waardoor hij groeit in intelligentie en wijsheid en daardoor in de hemel wordt opgenomen en een engel wordt.

Drie-eenheid, Drievuldigheid

Er is een Goddelijke Drievuldigheid: Vader, Zoon en Heilige Geest. Deze drie zijn de drie Wezenlijkheden van de ene God, die één maken als ziel, lichaam en werking bij de mens. Voordat de wereld geschapen was, was er geen Goddelijke Drievuldigheid. Het begrip ‘Drievuldigheid van personen in de Godheid uit het eeuwige’, is voor het eerst door het Concilie van Nicea in omloop gebracht, zoals blijkt uit de Niceaanische en Athanasische geloofsbelijdenissen, en is van daaruit in de Katholieke Kerk terechtgekomen. De Drievuldigheid Gods echter in één Persoon, de Heer God Zaligmaker is vanuit Christus Zelf, en daaruit in de Apostolische Kerk gekomen. De drievuldigheid van God is geworden nadat de wereld geschapen was, en daadwerkelijk in ‘de volheid des tijds’, in de vleesgeworden God, Die is de Heer, de Zaligmaker Jezus Christus.

E echtbreuk, overspel

Hiermee wordt bedoeld de liefde, eigenlijk begeerte, voor overspel, echtbreuk als dit niet als zonde wordt gezien, noch onjuist ten aanzien van de redelijkheid, maar juist acceptabel ten aanzien van de rede. Ook wordt de term ‘hoerse liefde’ hiervoor gebruikt. Dit is tegengesteld aan de echtelijke liefde, en omdat die liefde het wezen van de hemel is, zo is de overspelige liefde de essentie van de hel.

echtelijk

Het echtelijke wil zeggen dat waarheid verbonden kan worden met het goede, en andersom dat het goede kan worden samengevoegd met het ware. Echtelijke liefde wordt beschreven als de gemoedsaandoening van het goede in het ware en voor het ware van het goede. Dit daalt neer vanuit het huwelijk van het goede en het ware in de hemel. De echtelijke liefde kan daarom gedefiniëerd worden als de liefde van de wijsheid in het gemoed van de man voor het goede in het gemoed van zijn vrouw, en de wederkerige liefde van dit goede voor de wijsheid. Het is dus niet de liefde voor het proprium van de ander, wat diens eigene is, maar de liefde die vanuit de Heer komt in het gemoed van beiden voor datgene wat van Hem is, in de ander. Het wordt niet bereikt als de echtgenoot en zijn vrouw elkaar aankijken, maar doordat beiden samen naar de Heer kijken. Om deze reden wordt er gezegd dat deze liefde hand in hand gaat met religie, met wedergeboorte, en met de innerlijke ontwikkeling van de kerk in het gemoed. Met het huwelijk van de echtelijke liefde wordt bedoeld de vereniging van twee, in gedachten en in wil, in het goede en het ware, in de geest en in het leven. Deze vereniging veroorzaakt bij beiden een verlangen om te willen en te denken zoals de ander en samen te zijn in alle dingen van het leven.

eeuwige leven

Elk mens is geschapen om in eeuwigheid te leven, want hij is zo gecreëerd dat hij verbonden kan worden met God, en verbonden zijn met God is het eeuwige leven, want God heeft het eeuwige leven in Zichzelf.

eeuwigheid

De oneindigheid van God wordt in relatie tot tijd genoemd: eeuwigheid; in relatie tot ruimte: oneindigheid. Ofschoon beide begrippen zo met elkaar verbonden zijn, is er niets van ruimte in oneindigheid en niets van tijd in eeuwigheid. De eeuwigheid van God is geen eeuwigheid van tijd en daar er geen tijd was voor de schepping van de wereld is het inhoudsloos om op die manier over God te denken. Verleden heden en toekomst zijn voor God altijd tegenwoordig, God schiep de wereld niet in de tijd, maar de tijd werd door God ingebracht met de schepping.

eigenliefde, egoïsme

In de vorm waarin dit normaal wordt gebruikt, bestaat deze liefde erin zichzelf het beste te wensen en niets aan anderen, tenzij ook voor zichzelf. Het is eveneens een lichamelijke liefde die heerschappij uitoefent over anderen. Het was niet kwaad in het begin, maar een van de drie universele liefden waarin de mens werd geschapen. Als deze liefde wordt gezuiverd en ondergeschikt gemaakt wordt door wederverwekking, wordt het de juiste liefde van de verzorging van zichzelf en het behoud ervan om nutten te doen. Het

wordt dan dus een liefde die een mens werkelijk mens maken.

einddoel, oorzaak en gevolg

Deze filosofische termen komen frequent voor in de Werken. Het einddoel is de liefde, de bedoeling of intentie van de wil. De oorzaak zijn de middelen van het verstandelijk inzicht waardoor de wil zijn doel bereikt en het gevolg is het laatste of het uiterste van de spraak, activiteit, werking of het gevoel waardoor het doel wordt bereikt.

eindig, eindigheid

Dit begrip wordt alleen gebruikt met betrekking tot alle geschapen dingen. Het geestelijke is daarom, ofschoon niet stoffelijk, eveneens eindig. Het karakteristieke van het eindige is dat er niets van het goddelijke in is, dat het beperkt is in ruimte en tijd of de geestelijke overeenstemmingen, dat er kwaliteit en kwantiteit aan kan worden toegekend en dat het is begrensd zowel naar binnen als naar buiten toe. Het eindige of de eindigheid heeft een begin en een einde. De mens leeft tot in eeuwigheid, maar hij doet dit dus door de voortdurende vernieuwing door de Heer.

erfelijk

Hoewel deze term gebruikt wordt in de christelijke theologie en in de biologie en de psychologie, geven de Werken hieraan toch een nieuwe en geheel verschillende betekenis. Erfelijkheid bevat alle karakteristieken die door de ouders aan hun kroost worden overgebracht. Volgens de Werken worden op deze manier neigingen overgebracht, van de goede en slechte dingen waarin de ouders zich hebben bevestigd en die ze zich hebben eigen gemaakt. De levens en liefden van de ouders kunnen niet geërfd worden, maar de neigingen ertoe worden overgebracht en het totaal hiervan is de ouderlijke erfenis. Dus een staat van verdoemenis of van wedergeboorte kan niet worden geërfd; maar we lezen dat de kinderen van wedergeboren ouders neigingen ontvangen om wijsheid lief te hebben en de dingen die de wijsheid leert. Hierin ligt de hoop van het menselijk ras. De ouderlijke erfenis is tweeledig: het erfelijke van de moeder wordt afgelegd door de wedergeboorte, terwijl het erfelijke van de vader nooit kan worden uitgewist.

**De volledige trefwoordenlijst is te vinden
en gratis te kopiëren via de internetpagina's van**

www.swedenborg.nl

Lezers worden van harte uitgenodigd aanvullingen of commentaren aan de redactie te zenden.

Ook woorden die nadere uitleg behoeven en niet voorkomen in de lijst op blz. 2, vernemen wij graag.

Swedenborg Aspekt-biografie

door

Robert Lemm

onder redactie van Perry Pieric en Martin Ros

“De bekroonde vertaler Robert Lemm is al jaren een bevlogen lezer van Emanuel Swedenborg. Eerder schreef Robert Lemm al verschillende belangrijke boeken voor Aspekt, zoals zijn *Geschiedenis van Spanje*, *De vloekgezant* over Bloy contra Nietzsche, *De kruisgang van het Christendom* en *Een grote Paus*.

Nu staat Lemm stil bij het opzienbarende leven van de Zweedse ziener Swedenborg die leefde van 1688 tot 1772. Swedenborg was een groot wetenschapper maar schreef ook over de bovennatuurlijke werkelijkheid. Hiermee haalde hij zich de vijandschap van Immanuel Kant op de hals, die in het schorsschrift *Dromen van een geestesziener* uit 1766 Swedenborg binnen de wetenschappelijke wereld isoleerde.

Ondanks deze tegenwerkingen werd Swedenborg voor velen toch een belangrijke inspiratie zoals Wiliam Blake, Suzuki, Borges, Milosz, Ralph Waldo Emerson, William James, Unamuno en tal van anderen.

Lemm schetst nu voor de lezer het bijzondere hemelbeeld van Swedenborg, dat hoop en troost geeft. Recentelijk verscheen het werk van Swedenborg in het Nederlands.”

ISBN 9059111818 - Formaat 13,5 x 21,5 cm - Omslagontwerp Henny van Mil - 200 blz. paperback - prijs €uro 16,95 - verschijnt in het voorjaar 2005 bij Uitgeverij Aspekt - Bestellingen:

Uitgeverij Aspekt - Amersfoortseweg 27 – 3769 AD Soesterberg - tel. 0346353895
email info@uitgeverijaspekt.nl

U kunt het boek desgewenst ook via het Swedenborg Boekhuis reserveren, het wordt u dan direct na verschijning per post toegezonden.

In de volgende editie van Swedenborgiana gaan we uitgebreider in op deze nieuwe Nederlandstalige publikatie van Robert Lemm.

De doelstellingen van **Swedenborgiana** zijn:

het bevorderen van de belangstelling vóór en de verspreiding van de Geschriften van Emanuel Swedenborg in het Nederlandstalige.
De abonnementsprijs voor het tijdschrift Swedenborgiana in Jaargang 13 bedraagt € 19,50 voor vier edities in 2005.

Rectificatie van adreswijziging.

In de vorige editie werd een foutieve postcode voor het Swedenborg Boekhuis afgedrukt; het juiste post adres luidt:

SWEDENBORG BOEKHUIS

Postbus 19 - **5110 AA** Baarle Nassau – NL
telefoon 06.1237.9252

email info@swedenborg.nl

internet www.swedenborg.nl

In deze Editie nummer 50 wordt de voorpublicatie van Het **Swedenborg Epos** voortgezet.

In Jaargang 13 worden ook de **Hemelse Verhalen over Ware Christelijke Religie** voortgezet.

Tijdens het vertaalwerk stelde Henk Weevers een Lexicon – **Trefwoordenregister** op van veel gebruikte woorden in de geschriften van Swedenborg. Een gedeelte ervan vind u in deze editie.

De gehele Lexicon is te gratis kopiëren op internetsite www.swedenborg.nl

De **Algemene Kerk van het Nieuwe Jeruzalem**

organiseert ook in 2005 regelmatig openbare erediensten voor leden en belangstellenden.

Voor informatie over het programma en de activiteiten van de *Algemene Kerk in Nederland* kan men zich richten tot Dhr. Ed Verschoor
tel. 0561.477850 - email eversch@hetnet.nl

SPI - het Amerikaanse tijdschrift van de **Swedenborg Publishers International** meldt de vertaling van **Hemel en hel** in het **Bulgaars**, uitgegeven in 2004 te Sofia door Dimitar Zlatarev. Hiermee komt het aantal talen waarin werken van Swedenborg beschikbaar zijn op **43**
